

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Diplomová práce

Dariusz Dyrbuś

Pojmy světlo a tma v Janovských spisech

Katedra Nového Zákona

Vedoucí diplomové práce:
Prof. ThDr. Petr Pokorný

Magisterský studijní program Evangelická teologie

2006

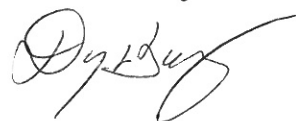
Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat mým rodičům za podporu materiální i duchovní, kterou mi poskytovali po celou dobu studia.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Pojmy světlo a tma v Janovských spisech“ napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Praze, dne 25. 6. 2005

Dariusz Dyrbuś

Obsah:

Anotace diplomové práce.....	3
Úvod.....	4
1 Analýza pojmů	5
1.1 Výčet výskytů pojmů světlo, tma, svítí, zatemňuje	5
1.2 Výčet perikop	6
2 Evangelium Janovo	8
2.1 Prolog	10
2.2 Předpověď utrpení	17
2.3 Rozmluva s Nikodémem	23
2.4 Ježíšovo svědectví.....	27
2.5 Ježíš kráčí po moři	30
2.6 Spor o Ježíšův původ	32
2.7 Uzdravení slepého.....	35
2.8 Vzkříšení Lazara	38
2.9 Prázdny hrob.....	41
2.10 Závěry	42
3 První list Janův.....	43
3.1 Jsme povoláni do světla (a)	44
3.2 Jsme povoláni do světla (b)	45
3.3 Závěry	47
4 Zjevení Janovo	48
4.1 Povolání Jana.....	48
4.2 Hrůzy šesti polnic a Hrůzy sedmi nádob.....	49

4.3	Pád Babylóna.....	51
4.4	Kristovo vítězství nad antikristem a Nové nebe a nová země.....	51
5	Závěr.....	53

Anotace diplomové práce

V diplomové práci první kapitola slouží jako přehled výskytů pojmů světlo a tma, které se v Janovských spisech vyskytují, jsou uspořádány do gramatických a strukturálních celků. V druhé kapitole se zabývám evangeliem, které je nosnou částí celé práce a postupně uvádím do souvislostí tyto pojmy. V třetí kapitole, po vzoru evangelia, jsou zkoumány jednotlivé výskyty světla a tmy, podobně jako v čtvrté kapitole, kde se zabývám Zjevením Janovým. Poslední kapitola stručně shrnuje poznatky nashromážděné v kapitolách předchozích.

Úvod

Pojmy světlo a tma jsou hojně zastoupeny téměř ve všech spisech apoštola Jana, dnešnímu člověku však mohou znít velmi abstraktně a nemusí jim být správně porozuměno. Proto jsem se rozhodl tuto oblast blíže prozkoumat a poodhalit co konkrétního měl Jan na mysli, když tyto pojmy, či řekněme obrazy zvolil, aby jimi ukázal na Krista. Snažil jsem se v této práci postupovat tak, abych zachytil co nejvíce analogií, které s těmito pojmy souvisí, aby tak vznikl ucelený obraz toho, co si lze pod nimi představit. Janovské spisy ukazují na Krista především jako na Boha, který přichází k člověku, aby jej vymanil zpod nadvlády zla, kterou je člověk obklopen. K tomuto si používá nejen pojmů světlo a tma, ale mnoha dalších, o kterých je řeč v této práci. Tyto pojmy jsou jakýmsi synonymy pro Ježíšovo Božství a postupně odhalují všechny aspekty Ježíšova vítězství.

1 Analýza pojmů

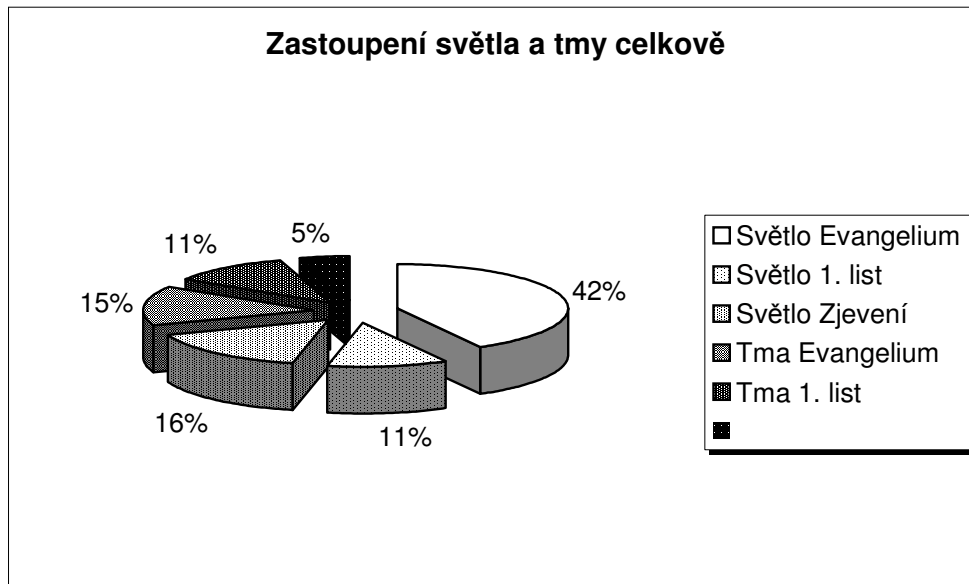
1.1 Výčet výskytů pojmů světlo, tma, svítí, zatemňuje

Tvar	počet výskytů	určení tvaru	překlad
φως	22	Subst. N. Sing.	světlo
φωστηρ	1	Subst. N. Sing.	světlo, jas, záře
φωτι	5	Subst. Dat. Sing.	překlad
φωτιζει	1	Verb. ind. pres. act. 3 sing.	osvětluje/ osvětluje
φωτισει	1	Verb. ind. fut. act. 3 sing.	osvítí
φωτος	6	Subst. Gen. Sing.	světla
εφωτισεν	1	Verb. ind. aor. act. 3 sing.	osvětluje
εφωτισθη	1	Verb. ind. aor pas. 3 sing.	osvícen
φαίνει	3	Verb. ind. pres act. 3 sing.	svítí
φαινω	1	Verb. part. pres. act.	svítící
φαινωσιν	1	Verb. kon. pres. act. 3 pl.	aby svítí

Tvar	počet výskytů	určení tvaru	překlad
εσκοτωθη	1	Verb. ind. aor. pas. 3 sing.	byl zatemněn
εσκοτωμενη	1	Verb. part. perf. pas. N. sing.	stal se zatemněným
σκοτει	1	Sub. Dat. Neut. Sing.	temnotě
σκοτια	6	Sub. N. Sing.	temnota
σκοτιας	7	Sub. Dat. Fem. Sing.	temnotě
σκοτιασ	1	Sub. Gen. Fem. Sing.	temnotu
σκοτισθη	1	Verb. Kon. aor. pas. 3 sing.	zatměl (by) se
σκοτος	1	Sub. Ac. Neut. sing.	temnotu

Pojem světlo se v Janovských spisech vyskytuje celkem 43 krát. Oproti 19 výskytům pojmu tma je to na první pohled převaha, kterou nelze přehlédnout. Světlo je chápáno jako pozitivní zkušenost, kdežto tma jako něco povětšinou negativního charakteru. Už z toho můžeme usuzovat jakou náladu se Jan snaží navodit. Následující graf nám ukáže celkové rozčlenění procentuálních výskytů ve všech

Janovských spisech. Druhý a třetí list se neobjevují, protože se v nich tyto pojmy nenacházejí. V následujícím grafu uvidíme, jakým způsobem jsou celkově rozděleny síly ve všech Janovských spisech.

Z tohoto jasně vidíme, že světlo má větší (a to značné) zastoupení v Evangeliu a Zjevení, kdežto v 1. listu Jana je poměr vyrovnaný. Musíme zde však brát na zřetel, že do této statistiky nejsou zahrnuta synonyma, která mohou hrát určitou roli. Z této statistiky také nelze vyčíst nic víc než to, že se o světle hovoří častěji a je důkladněji popisováno. Abychom se dozvěděli více, musíme jít hlouběji a zabývat se obsahem jednotlivých perikop.

1.2 Výčet perikop

Zpracováno podle ekumenického překladu¹

Kap.	Verše	Název perikopy	Počet výskytů

¹ Bible, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona, biblická společnost v ČSR, 1990, podle ekumenického vydání z r. 1985

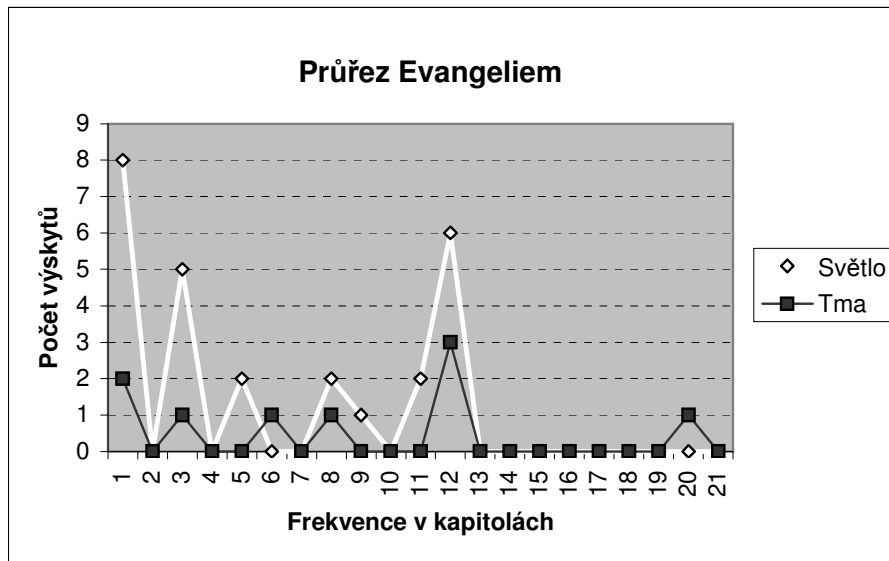
		Evangelium	světlo	tma
1	1 - 18	Prolog	8	2
3	16 - 21	Rozmluva s Nikodémem (2. část)	5	1
5	31 - 40	Ježíšovo svědectví	2	
6	16 - 21	Ježíš kráčí po moři		1
8	12 - 20	Spor o Ježíšův původ	2	1
9	1 - 40	Uzdravení slepého	1	
11	1 - 54	Vzkříšení Lazara	2	
12	27 - 50	Předpověď utrpení	6	3
20	1 - 10	Prázdňý hrob		1

		I list		
1	5 - 10	Jsmo povoláni do světla	3	2
2	1 - 17	Jsmo povoláni do světla (pokračování)	4	5

		Zjevení		
1	9 - 20	Povolání Jana	1	
8	7 - 13	Hrůzy šesti polnic		1
9	1 - 20	Hrůzy šesti polnic pokračování		1
16	1 - 21	Hrůzy sedmi nádob		1
18	1 - 24	Pád Babylónu	2	
21	1 - 27	Nové nebe a nová země	4	

Zde můžeme vidět všechny perikopy, ve kterých se objevuje alespoň jeden z pojmů, kterými se tato práce zabývá a také počet jejich výskytů. Tato tabulka slouží k tomu, aby poskytla ucelenější obrázek toho, které perikopy, nebo jejich výňatky budou analyzovány, a v jakém pořadí se objevují ve zkoumaných textech. Jako nejrelevantnější text pro zkoumání tématu světla a tmy jsem zvolil evangelium, nejen proto, že je v něm nejvíce výskytů těchto pojmů, ale také proto, že tyto výroky nejlépe vyjadřují povahu těchto pojmů a do značné míry tvoří nosnou kostru výpovědí o světle a tmě u Jana.

2 Evangelium Janovo

V této kapitole se budeme zabývat pojmy světlo a tma, jejich významem a místem jaké zaujmají v Evangeliu. Všimněme si na grafu, že se pisatel k tématu světla a tmy vrací v pravidelných intervalech. Jasně zde pozorujeme dva kulminační body, které tvoří první a dvanáctá kapitola. Právě tyto dvě perikopy představují dva póly, začátek a konec Ježíšovy služby (perikopa Prolog a Předpověď utrpení). Nejedná se pouze o převahu výskytů, ale neméně podstatný je významový dosah. První kapitola otevírá problém a dvanáctá jej uzavírá a to tím způsobem, že do určité míry nejen opakuje, ale i rozvíjí a uvádí veškeré spojitosti a důsledky, které se k problematice váží. Jakýmsi cyklickým způsobem uzavírá Ježíšovo učení o světě, slovu, světle, tmě a otevírá prostor k odpovědi člověka na Ježíšovo nabádání v podobě pašijního příběhu². Motiv světla a tmy se již dále neobjevuje. Zajímavé je to, že ačkoli by zrovna pašijní příběh mohl sloužit k tomu, aby zápas tmy a světla

² ačkoli u Jana nenalézáme klasický pašijní příběh, přesto kapitola obsahuje vjezd do Jeruzaléma a hovoří se zde v souvislostech Ježíšova utrpení, logicky též navazuje na synoptiky.

mohl být velmi dobře znázorněn, jak se tomu děje u synoptiků³, Jan se tomu, řekl bych, záměrně vyhýbá, k pojmům světla a tmy se už (až na jednu výjimku) nevrací i když příběhy synoptiků zřejmě znal⁴. Co tím tedy autor sledoval? Domnívám se, že pojmy světlo a tma jsou úzce spjaty s osobou Ježíše Krista, a to tak, že se snaží posluchači předložit příběh tak, aby jednoznačně poznal, že Ježíš je tím pozitivním a tím správným směrem pro jeho život, proto jej přirovnává ke světlu. Snaží se posluchače, který by snad váhal, všemi prostředky přesvědčit, komu má věřit (zda zastáncům či protivníkům křesťanství)⁵. Pro tento záměr si dotváří perikopy a umisťuje je v příběhu tak, aby podpořily jeho myšlenku⁶. V okamžiku, kdy už není pochyb o identitě a významu Ježíše Krista, autor už zřejmě opouští toto bilancování kdo je „dobrý“ a kdo „zlý“, prostě a jednoduše, už to všem musí být jasné a soustředí se na něco jiného. Z toho můžeme vidět, že kapitolou třináct začíná nový oddíl, výrazně odlišný, s novou stavbou a nosnými myšlenkami. Charakter ostatních perikop ve kterých se pojmy světlo a tma objevují je, mohli bychom říci, postupně rozvíjející, protože vysvětluje další a další aspekty problematiky, přičemž odkazuje na poznatky z minulých kapitol a částečně předestírá i následující otázku, která vyvstane. Pisatel používá různé prostředky, jako je např. dialog (kap.3) nebo celý příběh (kap. 9) aby vtáhl posluchače do situace, která se pro něj stává osobnější a aby se snáze mohl ztotožnit s poselstvím, které evangelium nese.

³ Mk 15:33 Když bylo poledne, nastala tma po celé zemi až do tří hodin. Také Mt 27:45 a L 23:44

⁴ Pokorný, 1993, str. 133

⁵ Evangelium Jana je adresováno do situace dialogu synagogy a církve Anatomy str. 211

⁶ Culipepper, str. 86

2.1 Prolog

- 1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.
- 2 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν.
- 3 πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν. ὃ γέγονεν
- 4 ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων·
- 5 καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
- 6 Ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης·
- 7 οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ.
- 8 οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.
- 9 Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.
- 10 ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
- 11 εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.
- 12 ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
- 13 οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
- 14 Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.

Pracovní překlad⁷:

1. Na počátku bylo slovo a to slovo bylo u⁸ (kvůli) Boha, a Bůh byl to slovo.
2. Ono bylo na počátku u (s, kvůli) Bohem.
3. Všechno skrze něj povstalo, a bez něj nepovstalo ni jedno co povstalo.
4. v něm byl život a život byl **světlo** (lidí)
5. a **světlo** ve tmě **svítí** a **tma** jej nepřemohla (nepohltila, nepřivlastnila si)
6. Narodil se (povstal) člověk poslaný Bohem (Pánem), jmenoval se Jan
7. Přišel kvůli svědectví, aby svědčil **o světle**, aby všichni uvěřili skrze něj
8. On nebyl tím **světlem**, ale (přišel) aby svědčil **o světle**
9. Bylo tu pravé **světlo**, které **osvěcuje** každého člověka, to přicházelo do světa.⁹

⁷ Pracovním překladem budeme nazývat překlad, který usiluje o doslovnost, na úkor čtivosti a srozumitelnosti. Zvolil jsem tuto formu, protože mám za to, že knižně bylo vydáno dostatek překladů čtivých a stylisticky přesnějších. Snažím se takto přiblížit originálu. V závorkách se nacházejí další varianty překladu.

⁸ πρὸς lze přeložit mnoha různými způsoby, ale vyjadřuje určitý vztah soudržnosti dvou subjektů.

10. Byl ve světě a svět skrze něj povstal ale svět jej nepoznal.
11. K vlastním přišel ale vlastní jej nepřijali.
12. Těm pak kteří jej přijali dal moc stát se Božími dětmi, (taktéž) uvěřivším v jeho jméno.
13. Tito nebyli zplozeni ani z krve, ani z vůle těla, ani z vůle člověka, ale z Boha.
14. A slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi a spatřili jsme jeho slávu, slávu jakou má jednorozený (syn) Otcův, plný milosti a pravdy
15. Jan o něm svědčil a volal říka: to je ten o němž jsem řekl: po mně přišel ten (který) co přede mnou povstal, protože přede mnou byl (existoval).
16. Z jeho plnosti jsme všichni přijali milost za milost.
17. Protože zákon byl dán skrze Mojžíše, (ale) milost a pravda se staly skrze Ježíše Krista.
18. Boha nikdo nikdy neviděl, jednorozený Bůh (syn), který je v lůně otcově ho vyložil (vysvětlil).

Toto je jeden z nejproslulejších Janovských textů a možná i Nového Zákona jako takového. Jinak se této perikopě také říká Hymnus na Boží Slovo¹⁰. Z dnešního pohledu bychom zde mohli vidět jakýsi odvěký boj dobra se zlem. Je to konflikt, který přesahuje Evangelium a sahá až k počátku, kdy Bůh stvořil světlo, viděl že je dobré a oddělil jej od tmy¹¹. To dokazuje i podobná rétorika, kterou je uvedena kapitola první v Genezi i u Jana¹², tedy sousloví „*Na počátku*“. Dalším potvrzením toho, že se pisatel tímto konfliktem zabývá jsou verše 10-13, kde je vyjádřena myšlenka, že samozřejmostí tohoto světa je nadvláda tmy a světlo je třeba zvěstovat,

⁹ Zde je možný dvojí překlad, není zřejmé k čemu se vztahuje vedlejší věta „přicházející na svět“. Můžeme tedy překládat „člověka přicházejícího na svět“ nebo „světlo... přicházelo na svět“

¹⁰ Pokorný, str. 134

¹¹ Gen. 1:1-4: Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. 2 Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůňí byla tma. Ale nad vodami vznášel se duch Boží. 3 I řekl Bůh: "Buď světlo!" A bylo světlo. 4 Viděl, že světlo je dobré, a oddělil světlo od tmy.

¹² Barclay, vol. I, str. 28: "... again we get this idea of the creative, acting, dynamic word of God"

přinášet a šířit¹³. Z toho vyplývá, že ano, světlo přemáhá tmu (přirozeně a samozřejmě), ale musí být přítomno (onu pomyslnou lucernu musí někdo přinést). Světlo musí být šířeno. To je jedna z myšlenek, která vede celým evangeliem¹⁴. Kdykoli Ježíš koná, zvěstuje světlo, je světlem. Pojetí světla, jako čehosi přirozeně pozitivního velice dobře vnímá i současný člověk. Tím, že pisatel používá těchto pojmů, chce čtenářům sdělit něco více než jen příběh. Chce jim „otevřít oči“¹⁵ podhalit jim skutečnosti, které dosud nebyli schopni vidět, tedy vytáhnout čtenáře na světlo. Chápání světla jako čehosi pozitivního je a vždy bude člověku blízké právě proto, že je to silně spojeno s jeho fyziologií. Když je světlo, vidíme, což je pro nás pozitivní, protože zrak je pro člověka jedním z velmi důležitých orientačních smyslů. Díky zraku se dokážeme výborně orientovat ve svém prostředí a navíc nám slouží také jako neverbální komunikační prostředek. Pokud pisatel používá takto silného výrazového prostředku, chce upozornit na věci, které budou mít charakter orientace ve světě, zejména tedy orientace ve vztahu Boha a člověka. V prologu se setkáváme s pojmy světlo a tma a je nám zde řečeno co tím pisatel myslí. Vybavuje nás schématem paralel, pro které se pojem světlo stává společným jmenovatelem. Dovídáme se, že **slovo** bylo na počátku, v něm byl **život** a ten byl **světlo** lidí¹⁶. V tomto okamžiku můžeme říci, že světlo je jakýmsi **synonymem** pro život a slovo. Dále se pojem světla blíže určuje¹⁷, např. svítí ve tmě, tedy, je protikladem temnoty a

¹³ toto si pisatel také sám dává za úkol.

¹⁴ Např. Ježíš nekoná sám za sebe, ale za toho, který jej poslal (Jan 5:23, 7:33, 12:44-45, 13:20, 15:21, 16:5) Ježíš musí konat, musí zvěstovat, poněvadž jej Otec k tomuto záměru poslal

¹⁵ viz Ev. Jana 9 kap.

¹⁶ v. 1-4

¹⁷ ve verších 4-8

je s ní v zápasu, který ovšem temnota nemůže nikdy vyhrát, protože přirozeně, v okamžiku kdy se objeví světlo, tma ustupuje. Zde se projevuje dominance světla, potažmo dominance slova a života¹⁸. Můžeme proto říci, kde je logos, čili slovo, myšlenka, poselství, učení, tam se člověk může dobře orientovat, a proto může dobře žít. Jan podává svědectví o světle¹⁹ což znamená, že se světlo nešíří samo, ale potřebuje zprostředkovatele, který na něj poukáže, „vydá svědectví“²⁰ za účelem vítězství světla, „aby všichni uvěřili skrze něho“²¹. Dominance světla tedy není samozřejmostí a je na ni třeba poukazovat. Dovídáme se také, že světlo nejen svítí, ale je také pravým světlem²² (v tu chvíli nás napadá, že jen předestírá, že bude řeč i o falešném, nepravém světle²³), a osvětluje každého člověka. Za další synonymum můžeme považovat **tělo**, které pochází **ze slova**²⁴. Zde je nutno poznamenat, že se pisatel snaží nalézt cestu jak osvětlit svému širokému publiku (Židé v diaspoře a konvertité z řeckého prostředí) něco co je zvláště pro Řeky nepochopitelné²⁵. Tělem

¹⁸ Pojem život je jedním z velice silných synonym pro světlo a do určité míry výskyt tohoto pojmu také kopíruje výskyt pojmu světla. Nebudeme se však tímto zabývat pro úzké vymezení tématu této práce.

¹⁹ v. 6-7

²⁰ v. 7, 15

²¹ v. 7

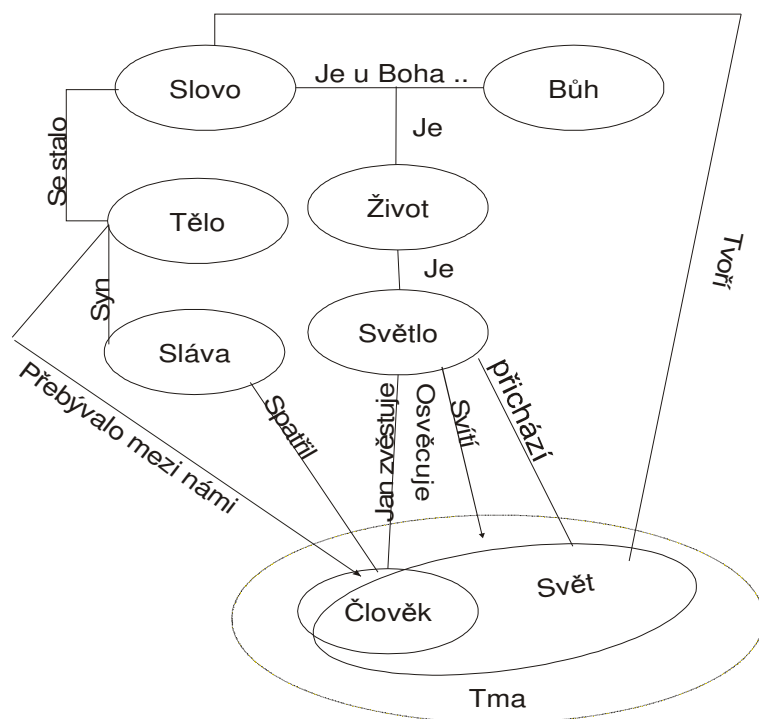
²² v. 9

²³ To se opravdu stane, a to v kap. 9, kde jsou farizeové nepřímě obviněni z nesení falešného světla.

²⁴ v. 14. A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.

²⁵ Rozdílné pojetí loga: Culipepper, str. 213

pocházejícím z Loga pisatel míní Krista, který je dán od Boha. Pokud bychom to chtěli znázornit graficky, mohlo by to vypadat asi takto²⁶:

Můžeme zde pozorovat, že celý systém je založen na předpokladu, že svět jako takový je rozdělen na dva póly, kde první je chápán jako božský a druhý jako pozemský a jsou v jakémsi protikladu. Ten božský představuje dokonalost, nepomíjitelnost a neomylnost atd., zatímco pozemský se mu snaží přiblížit, ale svou nedokonalostí nutně musí ztroskotat. Tímto pojetím se Jan přiblížil helénistickému chápání světa, použil si k tomu právě mocné termíny jako jsou slovo, světlo, tělo a další, které se také často objevují i v gnostické literatuře²⁷, aby se přiblížil svým

²⁶ Tento graf je platný za předpokladu, že budeme verš 9 překládat takto: „...světlo ... osvěcuje každého člověka; to přicházelo na svět“ a ne „... světlo... osvěcuje každého člověka přicházejícího na svět“. V druhém případě by neměla být spojnice mezi světlem a světem.

²⁷ Proto bylo toto evangelium také pod drobnohledem, zda například nemohl pisatel čerpat z gnostických pramenů. Dnes převládá spíše názor, že se proti gnosi ohrazuje, nebo že naopak gnostikové čerpali z tohoto evangelia.

posluchačům. Snaží se tyto pojmy upravit tak, aby mohl hlásat evangelium, aby vysvětlil christologii tehdejšímu člověku. Na schématu je také patrná sestupná tendence toho božského směrem k člověku a množství prostředků, které jsou použity k tomuto záměru (gramaticky vyjádřena slovesy, zejména tedy přichází, svítí, osvěcuje, atd.). Toto pojetí sestupujícího Boha²⁸ je v ostrém protikladu k ostatním systémům, ve kterých je to naopak člověk, který se musí zdokonalit a očistit, aby byl Bohem přijat. S tímto střetem dvou systémů percepce světa se pravidelně setkáváme v celém evangeliu. Z tohoto znázornění je též zřejmé, že pisatel chápe člověka i svět pod jakýmsi permanentním vlivem tmy²⁹, kterou je třeba ohrožovat a odstraňovat světlem. Chápe svět jako prostor, kde dochází k iluzím a představám nepravdivým, nebo málo založeným na pravdě (pro představu, asi jako byt v noci, bez elektřiny – je třeba si zapálit alespoň svíčku). Do takového světa, kde je pokroucený obraz Boha i člověka, je třeba světlo vnášet. Jako posel světla a pravosti, ryzosti³⁰ čili božství je chápán Ježíš, jako osoba i jako učitel, potažmo učení, filozofie. Tato představa bude pak špatně vnímána jak židovskou (kde tímto světlem v období druhého chrámu a synagogy je především Tóra³¹), tak helénistickou tradicí (protože podle řecké mytologie, té cti dostat se do Elysia, (mytologická analogie nebe) se dostalo jen několika vyvoleným³², ostatní bez rozdílu, ale i bez trestu skončili v Hádu, tedy až na několik jedinců provinivším se těžkým přečinem proti bohům). Proto když Jan

²⁸ I když jej lze vystopovat v řadě textů Starého Zákona

²⁹ Malé dějiny filozofie str. 162

³⁰ objevuje se na mnoha místech: pravé světlo (J 1:9), pravé svědectví (J 8:14), pravý chleba (J 6:32), pravý vinný kmen (J 15:1) a podporuje myšlenku Božství Kristova, čili reprezentant světla.

³¹ Slovník: judaismus křesťanství islám, str. 108- 109, také Eliade II str. 229

³² Dějiny náboženského myšlení I, Eliade, str. 246

přichází s poselstvím člověka, který je poslán Bohem a je s ním i sjednocen nabízí relativně novou myšlenku³³. Toto je důležité aby chom si uvědomili, čeho chce Jan dosáhnout použitím pojmu světla, potažmo tma. Snaží se přesvědčit své obecnstvo o jedinečnosti a původu Ježíšově, o Božské podstatě Ježíše samotného a jeho učení. Budeme se tedy zabývat především janovskou christologií.

Perikopu samotnou můžeme rozdělit do několika úseků.

Verše 1-5 vypovídají o jakémisi stavu všehomíra, jeho charakteru a dokonalosti, kdy sice tma existuje, ale o její nadvládě nemůže být ani řeč. Je to zřejmě paralela ke stvoření a k člověku, který se od Boha ještě neodvrátil, ještě nenaslouchal hlasu „falešného světla“, slovu, jenž bylo alternativou Božího stvořitelského Slova. Právě slovo – Logos se pak stává společnou půdou³⁴ pro konvertity jak z judaismu (slovo, potažmo tóra) tak z helénismu (Logos, jako slovo, ale především rozum, „božský princip“³⁵).

Verše 6-8 už předpokládají nutnost zvěstování, čili i odklonění se člověka od pramene světla, člověka tápajícího ve tmě. Je zde vytýčen i záměr, který má být tímto zvěstováním naplněn, a to „aby všichni uvěřili“³⁶. Jan přesně rozlišuje, že posel který zde zvěstuje, tedy Jan, není ztělesněním světla, ale je jím spíše osvěcen.

Verše 9-14 jsou jakýmsi shrnutím Ježíšova života, jako božského světla, jeho inkarnace, služby zvěstování, následného odmítnutí člověkem, kde vlastně vrcholí konflikt světla a tmy. Tyto verše jsou jakýmsi shrnutím služby a poslání Ježíše Krista

³³ Samozřejmě navazuje na poselství malých proroků a Mesiášskou tradici, která je zvláště živá v období soužení pod římským impériem.

³⁴ Barclay, Vol. 1, str. 27

³⁵ Barclay, Vol. 1, str. 35

³⁶ v. 7

a celé evangelium pak důkazem naplnění těchto slov. Čtrnáctý verš pak může být chápán dvojitým způsobem, buď jako jeho vítězství ve vzkříšení kde slovo přebývá mezi lidem, nebo současně jako Ježíšovo narození. Zde můžeme vidět, jak mistrně umí Jan nakládat s obrazy, kdy v jediném verši zachycuje počátek i konec Ježíšova působení na Zemi a naznačuje tím jakési uzavření kruhu, dokonalost a soudržnost Ježíšova života a de facto i jeho nekonečnost.

Verše 15-18, závěr perikopy tvoří poselství o Kristově preexistenci, pojednání o návaznosti na judaismus, ale zároveň i vymezení se vůči němu, kdy je Ježíšovo učení postaveno na vyšší stupeň než zákon. Je zde vyloženě řečeno, že to, co zákon představuje, je jen střípkem toho, co je zjeveno v Kristu.

V prologu, jak již sám název perikopy naznačuje, jsme uvedeni do celé problematiky, která nás obeznamuje s pojmy a vztahy, jimiž se evangelista hodlá zabývat. Jan klade paralelu mezi Ježíšem, světlem, slovem a Bohem na jedné straně a tmou, člověkem a Ježíšovými odpůrci na straně druhé. Naznačuje také jaké východisko má člověk, aby se stal osvětlen, vstoupil do vztahu s Bohem a stal se tak Božím dítětem.

2.2 Předpověď utrpení

- 27 *Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, καὶ τί εἶπω; πατέρα, σώσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.*
28 *πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.*
29 *ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν γεγοῖναι, ἄλλοι ἔλεγον ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν.*
30 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν ἀλλὰ δι' ὑμᾶς.*
31 *νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω·*
32 *καγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.*
33 *τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποίω θανάτῳ ἧμελλεν ἀποθνήσκειν.*
34 *Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ ὄχλος· ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς λέγεις σὺ ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;*

- 35 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστίν· περιπατεῖτε ὡς τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει.
- 36 ὡς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.
- 37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν,
- 38 ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ ὃν εἶπεν· κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίον κυρίου τίνοι ἀπεκαλύφθη;
- 39 διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας·
- 40 τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπώρρωσεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ στραφῶσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς.
- 41 ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας ὅτι εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ.
- 42 ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν ἵνα μὴ ἀποσυναγάγωι γένηνται·
- 43 ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μάλλον ἢπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.
- 44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με,
- 45 καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.
- 46 ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ.
- 47 καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ φυλάξῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον.
- 48 ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
- 49 ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκεν τί εἴπω καὶ τί λαλήσω.
- 50 καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν· ἃ οὖν ἐγὼ λαλῶ, καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Pracovní překlad:

27. Nyní se má duše strachuje (trápí), a co bych měl říct? Otče, osvobod' mě od té hodiny? Ale právě kvůli té hodině jsem přišel.
28. Otče, oslav své jméno. Zazněl (přišel) hlas z nebe: oslavil jsem a opět oslavím.
29. Zástup pak, který (tam) stál a slyšel, řekl: zahřmělo, jiní řekli: anděl k němu promluvil
30. Ježíš odpověděl slovy (a řekl): ne kvůli mě zazněl ten hlas ale kvůli vám.
31. Nyní je soud nad tímto světem, nyní bude vládce tohoto světa vyvržen ven.
32. A já, když budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.
33. Toto řekl, aby naznačil jakou smrtí má zemřít.
34. Lid mu pak odpověděl: „my jsme slyšeli ze zákona, že Kristus zůstává (trvá) navěky, a jak to, že ty říkáš, že syn člověka musí být vyvýšen? Kdo je ten syn člověka?
35. Odpověděl jim tedy Ježíš: „ještě malý čas máte **světlo** mezi sebou, chod'te dokud (na základě toho že) **světlo** máte, aby vás nepohltila **tma**, protože ten, kdo chodí ve **tmě** neví kam jde.
36. Dokud **světlo** máte, věřte ve **světlo**, abyste se stali syny **světla**. Takto promluvil Ježíš, odešel a skryl se před nimi.

37. Přestože tak mnohá znamení učinil před nimi, neuvěřili v něho,
38. aby (a tak) se naplnilo slovo proroka Izaiáše, který řekl: „Pane, kdo uvěřil našemu kázání? A komu byla odhalena paže Pánova?”
39. Proto nemohli uvěřit, neboť Izaiáš také pravil:
40. oslepil jim oči a zatvrdil jim srdce, aby oči neviděly, aby srdce nechápalo aby se neobrátili a já je neuzdravil.
41. Toto řekl Izaiáš, neboť viděl jeho slávu a mluvil o něm.
42. Přesto mnozí z předních (vůdců) uvěřili v něho, ale kvůli farizeům (jej) nevyznali, aby nebyli vyloučeni ze synagogy.
43. Neboť si zamilovali lidskou slávu více nežli slávu Boží.
44. Ježíš pak zvolal (zakřičel) řka: „Kdo věří ve mně, nevěří ve mně ale v toho který mě poslal,
45. a kdo mě vidí, vidí toho, který mě poslal.
46. Já **světlo** jsem přišel na svět, aby všichni kdo věří ve mně nezůstali ve **tmě**.
47. A kdo slyší má slova a zachovává je, toho nesoudím: nepřišel jsem abych soudil svět, ale abych spasil svět.
48. Kdo mě odmítá a nezachovává (nepřijímá) má slova, má (to), co jej bude soudit: Slovo, které jsem mluvil, to jej bude soudit v poslední den.
49. Neboť jsem nemluvil sám za sebe, ale Otec, který mě poslal, ten mi přikázal co mám říci a jak mám mluvit.
50. A vím, že přikázání jeho je věčný život, tedy to, co mluvím, mluvím tak, jak mi řekl otec, abych mluvil.

Při studiu této perikopy můžeme říci, že pisatel zřejmě čerpal ze sbírky Ježíšových výroků ³⁷, neboť všechny výskyty světla i tmy se vyskytují v přímé řeči Ježíšově a jsou zasazeny do kontextu podle záměru, který si autor určil. Tím záměrem je nejspíš janovská verze pokoušení v Getsemane³⁸. Pokud máme ale

³⁷ Sbírkou Ježíšových výroků, označována též jako pramen Q – je hypotetický pramen, kterým se vysvětlují podobnosti Ježíšových výroků u synoptiků. Ovšem je nutno dodat, že tyto výroky se u synoptiků nevyskytují. Mnoho badatelů se však domnívá, že evangelista synoptiky znal a zřejmě čerpal i z jiných zdrojů.

³⁸ Lze na to usuzovat jednak podle prvního verše této perikopy, kde se objevuje motiv modlitby k Otci a hypotetické možnosti „osvobození od té hodiny“ (J 12:27) „ať mne mine tento kalich“ (Mt 26:39), kterou však Ježíš odmítá slovy „staň se Tvá vůle“ (Mt.26:42) , což koresponduje s „Otče oslav své

proniknout do toho, co chtěl tímto pisatel říci a do významu pojmů světla a tmy v kontextu celého evangelia, musíme brát v potaz celý text tak, jak leží a běží.

Příběh evangelia dospěl do fáze závěrečné konfrontace farizeů (čili zpochybňovačů Božství Ježíšova) a Ježíše. V první kapitole to byl Jan Křtitel tím, kdo o něm svědčil, v průběhu evangelia to jsou jednotlivé příběhy a svědkové, zázraky, nyní je to sám Ježíš, kdo podává svědectví³⁹, mohli bychom říci, že v průběhu evangelia se toto bude týkat při nejmenším všech výroků „Já jsem“, která Ježíš pronáší, tedy „Já jsem světlo světa“, „Já jsem chléb života“, apod.⁴⁰ Tímto tato perikopa velmi dobře koresponduje s prologem. Objevují se zde všechna důležitá a nosná témata a pojmy, stejně jako v kap. 1. Najdeme zde kromě světla a tmy také slovo⁴¹, život⁴², zákon⁴³, svět⁴⁴ atd. Tímto, jak jsem už dříve předestřel se kruh výpovědí o světle uzavírá a vše je odhaleno nejen v podobenstvích a příbězích, ale otevřeně a zjevně. Pokud posluchač do této chvíle měl pochybnosti o původu Ježíšově a jeho poslání (mesiášství), tato perikopa je posledním okamžikem, kdy o tom bude přesvědčován. Po této perikopě by se každý měl rozhodnout na kterou

jméno“ (J 12:28) a jednak podle umístění v rámci celého evangelia, tedy děj se odehrává po vjezdu do Jeruzaléma a před umučením.

³⁹ Navazuje na dřívější výroky: J 5:36, J 6:20, 8:12, 9:5, 9:35-36, 10:7, 10:11, atd.

⁴⁰ J 4:26, 6:35, 6:41, 6:48, 6:51, 8:12, 8:23, 8:28, 8:58, 10:7, 10:9, 10:11, 10:14, 11:25, 12:46, 13:19, 14:6, 14:10-11, 14:19-20, 15:1, 15:5. Výskytů spojení „Já jsem“ je v evangeliu více, ale vyjmenované přímo nabízejí ztotožnění se Ježíše s Bohem, ostatní lze takto chápat pouze v širší souvislosti, nebo ani to ne.

⁴¹ Jan 1.1, 12.47

⁴² J 1:4, 12:50

⁴³ J 1:17, 12:34

⁴⁴ J 1:10, 12:31

„stranu“ se přidá, tedy zda odmítne božský původ Ježíšův nebo jej akceptuje, uvěří. Ona otevřenost výpovědí spočívá v Ježíšových výrocích o své osobě, Bohu, člověku a jeho cestě ke spáse a Ježíšových odpůrcích, kteří dlí v temnotě, v níž vyčkávají soudu. Nejdůležitější souvislosti, které korespondují s prologem jsou tyto:

Motiv **ztotožnění Ježíše se světlem**, s Bohem: „Já, světlo jsem přišel“⁴⁵ (už nejen „bylo tu pravé světlo“ Jan 1:9, či „světlo přišlo na svět“ Jan 3:19). Oproti prologu, kde tyto výroky pronáší vypravěč, evangelista, zde je potvrzuje Ježíš sám, a nejen Ježíš, ale i „hlas z nebe“, Bůh sám⁴⁶ se přiznává k životu a skutkům Ježíšovým, jako ke svému vlastnímu dílu, potvrzuje Ježíšova slova odkazující na „toho, který mě poslal“⁴⁷, která jsou soustavně opakována v celém evangeliu.

Motiv **soudu**, jako výsledku zápasu dobra se zlem, světla s temnotou, Ježíše s farizeji, který nacházíme u J 1:10-11 „svět ho nepoznal“ a také J 1:5 „tma jej nepohltila / nepřijala“, koresponduje s důsledky nepřijetí J 12:31 „bude vyvržen ven“. Zde tento motiv nejen konstatuje fakt odmítnutí, ale je rozšířen na důsledky takového počínání, věčné zatracení. Tento motiv je postupně rozvíjen v mnoha perikopách, kterými se budeme zabývat, bude procházet vývojem hledání světla (Nikodém), svědectvím, které podává Jan Křtitel o světle, a svědectvím skutků Ježíšových (v kap. 5), situace se vyostří ve sporu o Ježíšův původ (kap. 8) a při uzdravení slepého dochází k jakémusi bilancování, posuzování, kdo světlo vidí a následuje a kdo zůstává ve tmě. Pak je již jasné kdo prozřel a kdo je slepým vedoucím slepého, který padá do jámy. Proto následuje kapitola o prozíravém vůdci,

⁴⁵ J 12:46

⁴⁶ J 12:28

⁴⁷ J 1:33, 4:34, 5:24, 5:30, 5:37, 6:38, 6:44, 7:28, 7:33, 8:16, 8:18, 8:26, 8:29, 9:4, 11:42, 12:44-45, 12:49, 13:20, 14:24, 15:21, 16:5

který vede své ovce, kde je taktéž zřetelný zápas dobra se zlem, pastýře s vlky, Ježíše s farizeji. Vzkříšení Lazara slouží jako slavnostní tečka, jako předzvěst definitivního vítězství světla nad tmou, života nad smrtí. V pozadí těchto příběhů je vždy přítomna myšlenka soudu, posuzování a souzení, či posuzování těch kdo chodí ve světle a těch, kteří bloudí ve tmách. Je nutno podotknout, že motiv soudu není jednostranný, neslouží pouze k určení těch, kdo jsou zatraceni, ale také k spáse (J 3:17), podobně jako nemoc Lazara nebyl a k smrti, ale k slávě Boží (J 11:4).

Motiv **věčného života** úzce souvisí s předchozím, tedy s tím, co po soudu následuje, čili buďto věčný život, či zatracení, chůze ve světle, či klopýtání ve tmě. V Prologu ve verších 4-5 je nastíněn jakýsi stav v ráji, kdy Bůh je stvořitelem logem a životem, v němž je světlem lidí. V kap. 12 je tímto světlem Ježíš, který zde bude jen na krátkou chvíli. Je zde opět ztotožnění božského světla s Ježíšem, kde ve verši 46 Ježíš slibuje věřícím vítězství nad temnotou, navrácení se do vztahu s Bohem, který koresponduje s výše zmíněným popisem v prologu. Tento motiv prochází podobnými fázemi jako motiv soudu, v evangeliu je postupně rozvíjen v jednotlivých perikopách, přímo koresponduje s tím, jak je odhalována Ježíšova identita jako Syna Božího či Boha samotného, stvořitele zraku, či dárce života.

Motiv **falešného světla** jde ruku v ruce s motivem věčného života a tvoří jeho logický protiklad. Paralelně s odhalováním pravého světla (tedy jeho původce a šířitele) jde i odhalení temnoty a těch kdo ji šíří. Toto je v prologu naznačeno, jak jsem se zmínil již dříve spojením „pravé světlo“ (J 1:9) – což naznačuje možnost i jiného světla než pravého. Tento motiv lze taktéž obsáhnout pojmem tma (J 1:5). Toto spojení lze dále rozšířit na židy a farizeje, kteří odmítají Ježíše a snaží se jej zabít. V kap. 12 je toto téma navíc odůvodněno strachem ze sociálního vyloučení ze synagogy (potažmo celého společenského života příslušníka židovského národa a

vyznání), jako příčina je uvedena lidská sláva⁴⁸ v kontrastu k slávě Boží. Podobnou příčinu nalzáme i v rozmluvě s Nikodémem⁴⁹.

V této perikopě můžeme pozorovat to, co je pro Jana typické, totiž použití metafor. Ježíš jakoby neodpovídá přímo na otázku, ale jakýmsi výrokem, který má tazatele posunout blíže k poznání božství Ježíšova, tedy přirovnává jej k světlu, nevíru k temnotě. Především však upozorňuje na to, že zemře, odejde, ale jeho nepřítomností světlo nezmizí, zůstane v podobě víry, která bude svítit ve tmách⁵⁰.

2.3 Rozmluva s Nikodémem

16 οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν τὸν μονογεῖν ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

17 οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ.

18 ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

19 αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ κρίσις ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ αὐτῶν πονηρὰ τὰ ἔργα.

20 πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ τὰ ἔργα αὐτοῦ·

21 ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα ὅτι ἐν θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.

Pracovní překlad:

16. Neboť tak Bůh miloval svět, že dal svého jediného syna aby každý kdo v něj věří nezahynul, ale měl život věčný.

17. Neposlal pak Bůh na svět syna, aby soudil svět, ale aby svět skrze něj spasil.

18. Kdo v něj věří, není souzen. Ten pak, kdo nevěří, již je odsouzen, neboť neuvěřil ve jméno jednorozeného Syna Božího.

⁴⁸ J 12:43

⁴⁹ J 3:18

⁵⁰ J 12:46

19. V tom pak spočívá soud, že **světlo přišlo na svět**, ale lidé si zamilovali **tmu** více než **světlo**, neboť jejich skutky byly zlé.
20. Neboť každý, kdo činí zlo, nenávidí **světlo**, a nepřichází **ke světlu**, aby nevyšly najevo jeho skutky.
21. Kdo pak činí pravdu, přichází **ke světlu**, aby bylo zjeveno, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu.

Tento výňatek perikopy rozmluvy Ježíše s Nikodémem slouží jako vysvětlení a doplnění předchozí argumentace Ježíšovy, kde evangelista rozvíjí myšlenku z první kapitoly zabývající se božským původem Ježíšovým⁵¹, člověkem, jenž pochází od Boha. Vzhledem k prologu nalézáme dva styčné body v této souvislosti, a to verše 1-5 a 9 kapitoly první, které označují Ježíše jako stvořitele a nejvyšší dobro. Dalším tématem, které pokračuje v rozvíjení motivů z kap. první je zápas o nedůvěře v Ježíšovo slovo⁵². Lidé reagují na Ježíše dvěma způsoby, jedni jej přijímají a druzí odmítají. Ti, co jej odmítají se v evangeliu označují většinou jako židé, nebo farizeové. Toto pojmenování vypovídá o tom, do jakého prostření Jan psal, jak už jsem se dříve zmínil (jde o prostředí helénistické). Bylo to také prostředí rozvíjející se církve, které muselo v té době zápasit s židovskou komunitou, jako s tou, která se staví proti projevům „nového náboženství“, které přijímá pohany. V tomto textu se tedy odráží nejen přímá nepřítelství farizeů proti Ježíši, ale také tehdejší situace politicko- náboženská.

Vývoj, či posun, který v této perikopě, oproti prologu zaznamenáváme je ten, že už to není pouze Jan Křtitel, ani vypravěč⁵³, kdo proklamuje Ježíšovu božskost,

⁵¹ 3:1 ...“Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha“..., také 3:13 „Nikdo nevstoupí na nebesa, leč ten, který sestoupil z nebes, Syn člověka“.

⁵² J3:12 „Jestliže nevěříte, když jsem k vám mluvil...“ a J1:10-12

⁵³ Prolog je psán jakoby z pohledu nezávislého pozorovatele, vypravěče, který uvádí posluchače do děje, či spíše rozpravy.

ale je to sám Ježíš, který je o tom přesvědčen a také přesvědčuje ostatní, jako v tomto případě Nikodéma, představitele učitelů zákona. Ačkoli Nikodém sám má určité povědomí o tom, že Ježíš přišel od Boha, omezuje však Ježíše pouze na učitele. Nikodém přichází k Ježíši během noci⁵⁴, na což je nutno upozornit, poněvadž se zde objevuje (ať nepřímou vyřčený) pojem tmy. Z výše uvedené struktury chápání světa, jak ji nacházíme v prologu vyplývá, že Nikodém zřejmě neporozumí tomu, co mu Ježíš řekne a odejde „neosvícen“, Ježíšovy odpovědi mu zůstanou zastřeny temnotou. Struktura tohoto dialogu se zdá zmatená, Ježíš sice slyší Nikodémovu otázku, nebo spíše vyznání, ale odpovídá záhadně, nepřímou, jakoby tento dialog byl dokonce důkazem⁵⁵ toho, jak je Ježíš nepochopen, důkazem jeho božskosti v tom smyslu, jak je jeho přemýšlení diametrálně odlišné a osvícené. Vysvětluje mu „novou“ soteriologii, spása nepřichází tím, že se někdo „umí dobře narodit“, myšleno narodit do společenství židovského národa a víry (kde je dostupná komunikace s Bohem skrze chrám a oběti a spása je zachována příkázáními), ale musí se narodit znova, narodit se duchovně. Toto nové zrození je pak zárukou spásy a společenství s Bohem. Úryvek této perikopy, který je pro koncept této práce relevantní a je v úvodu přeložen, slouží pak jako vysvětlení jak došlo k tomu, že již není potřeba být příslušníkem židovského národa (dědicem smluv, které učinil Hospodin se svým lidem) a přesto dojít spásy. Centrálním aspektem se stává láska Boží, která obdarovává všechny a bez rozdílu, ba dokonce samotný svět (jenž je v říši temna), a to darováním syna. U člověka je pak nezbytná víra, aby došel spásy, čili měl život věčný (verš 16). Pisatel dále pokračuje v polemice o světle a soudu. Pojem světlo zde nachází novou dimenzi, zejména jako světlo sloužící k soudu.

⁵⁴ J 3:2

⁵⁵ Důkazem výpovědí v prologu J 1:11

Z toho vyplývá, že světlo může působit nejen jako pozitivum, ale i negativně a to tak, že nepůsobí pouze jako zjevení Božského dobra, ale v kontrastu k tomuto dobru osvětluje i a poukazuje na zlo. Zde nacházíme i vysvětlení, proč se v Evangelii setkáváme zejména s krajními přístupy k Ježíšově působení. Buďto je následován, nebo pronásledován, ale zdá se, že nikdo se k Jeho dílu nemůže stavět lhostejně. Pisatel se tak znovu vrací k tématu zápasu člověka se zjevením božského (J 1:10). Zde se naskytá otázka, kdo a jak může světlo vidět a milovat, když ti, co by jej potřebovali nejvíce, ti, kteří činí zlo jej nenávidí (protože jim odhaluje jejich špatné skutky) a ti, kteří činí pravdu, ke světlu přichází a sami se stávají Božím svědectvím. Jak je tedy možné dojít spásy, osvícení, pokud obě skupiny jsou jakoby předem určeny k dané reakci na Boží světlo? Toto je vlastně i Nikodémova otázka „jak se to může stát?“. Zdá se to být nemožné. Řešením se zdá být ono nové zrození z ducha⁵⁶, které se děje prostřednictvím víry. Víra je zde (J 3:12-15) ústředním motivem a situace je přirovnána ke Starozákonnímu příběhu vyvýšení hada na poušti. Je to jedna z několika předzvěstí pašijního příběhu, které u Jana nacházíme⁵⁷. Zde pisatel používá tento příběh jako analogii ukřižování, které má Ježíš podstoupit, aby zachránil ty, kteří k němu vzhlednou s důvěrou.

V této perikopě evangelista popisuje, jak Ježíše vnímá okolí, kterého představitelem je Nikodém. Vyznává jej jako učitele od Boha. Ježíš se oproti tomu staví do role Božího Syna, ve kterého je třeba věřit, přirovnává sám sebe ke světlu. V případě odmítnutí tohoto světla je nutno očekávat soud. Objevují se zde tedy dva protikladné tábory a zároveň nacházíme důvody tohoto rozdělení, které tkví

⁵⁶ Analogie k Božím dětem J 1:12-13

⁵⁷ Jako např. J 1:29, J 2:19

v špatnosti člověka a jeho skutků. Světlo odhaluje, rozděluje a tím soudí, ač jeho poslání tkví v záchraně, spáse. V kap. 5 je dále rozvíjena myšlenka „kým Ježíš je“, vypovídá zde Samařská žena, která jej v posledu nazývá Mesiášem (J 4:25), učedníci jej oslovují „Mistře“ (J 4:31).

2.4 Ježíšovo svědectví

- 31 Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής·
32 ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστὶν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.
33 ὑμεῖς ἀπεστάλακατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ·
34 ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
35 ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
36 Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν.
37 καὶ ὁ πέμψας με πατήρ ἐκεῖνος μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑώρακατε,
38 καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.
39 Ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·
40 καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με ἵνα ζωὴν ἔχητε.

Pracovní překlad:

31. Jestliže svědčím sám o sobě, mé svědectví není pravdivé.
32. Ještě jiný o mě svědčí a vím, že jeho (toho, který svědčí) svědectví o mně je pravdivé.
33. Vy jste poslali k Janovi a on vydal svědectví pravdě.
34. Já ovšem svědectví od člověka nepřijímám (neberu), ale říkám to (svědectví), abyste byli spaseni.
35. On (Jan) byl hořící a svítící lampou, vy pak jste chtěli plesat **pod její světlem** na krátkou chvíli.
36. Já mám ale větší svědectví než měl Jan, skutky, které mi dal Otec abych vykonal, tyto skutky, které činím, svědčí o mě, že mě Otec poslal.
37. Také ten, kdo mě poslal, Otec, sám svědčí o mě. Nikdy jste jeho hlas neslyšeli, ani jste podobu jeho neviděli,
38. ani slovo Jeho ve vás nezůstává, poněvadž kohokoli poslal, tomu nevěříte.

39. Zkoumáte písmo, neboť se domníváte, že v nich život věčný máte, ale právě ony svědčí o mě.
40. Ale vy nechcete přijít ke mně, abyste měli život.

V rozpravě s Nikodémem se Ježíš vyslovuje o své Božské podstatě (J 3:13) a v této perikopě je jeho svědectví zpochybňováno. Ježíš používá ke své obhajobě stejné prostředky jako jeho odpůrci a poráží je jejich vlastními zbraněmi. Argumentuje, že kdyby se vyslovoval jen sám o sobě, jeho svědectví by jistě nebylo důvěryhodné a mohl by pak být nařčen z falše a rouhání. Tuto situaci řeší odkazem na celkem čtyři svědky⁵⁸, tedy svoje, Jana Křtitele, svých skutků a Boha Otce, a obhazuje tak svoji pozici.

Ježíšovo vlastní svědectví nalézáme např. J 4:26, kde výslovně odpovídá Samařance, Já jsem jím (Mesiášem), synonymem mesiášství je také označení Syn Boží⁵⁹. Pisatel evangelia na mnoha místech, dalo by se říci při každé příležitosti, zdůrazňuje, že Ježíš mluví a koná ne to, co by konal z vlastní, ale z vůle Otcovy (J 5:19, 6:27, 8:28, 12:49). Zdůrazňuje tím naprostou souhru s Hospodinem a Jeho vůlí.

Druhým zmiňovaným svědkem je Jan Křtitel, ten o něm svědčí opakovaně (J 1:6-8; 1:19-20, 26; 1:29; 1:35-36). Znovu zde vidíme návaznost na první kapitolu. Jan Křtitel je zde prezentován jako nositel světla, ovšem ne jako jeho zdroj, spíše jako osvětleného, mohli bychom jej dnes přirovnat k měsíci, jež odráží pravý zdroj světla a ukazuje na něj, tj. slunce. Ježíš poukazuje na to, že Janovu osvětlenost pozorovali i farizeové, když k němu poslali a ptali se ho, zda je Mesiášem. Pokud tedy uvěřili Janovi, že Mesiášem není, ale, jak jim sám Jan zřetelně sdělil (J 1:23), že mu připravuje cestu, není důvod proč by nevěřili Ježíši, že je Mesiáš. Vzhledem

⁵⁸ Dt 17:6

⁵⁹ J 1:34, J 1:49, J 3:18 atd.

k tématu světla pak můžeme říci, že ten, kdo vydává svědectví o Ježíši, může se stát dočasným zdrojem⁶⁰ světla pro ostatní, aby uvěřili. Toto světlo pak přináší radost těm, kteří se jím nechají oslnit, jinak bychom to mohli formulovat tak, že ti, kteří jsou osloveni Božím Logem, budou se v něm radovat.

Svědectví skutků Ježíšových, jako rozpoznávacích znamení Mesiáše nalezneme u Jana hojně, např. svatba v Káně a zázračná proměna vody ve víno.

(J 2:1-12), očištění chrámu (J 2:13-25), zejména pak obě uzdravení, která předcházejí toto Ježíšovo svědectví (Uzdravení syna královského služebníka J4:43-54, a uzdravení u rybníka Bethesda J 5:1-18) a další, které následují později v evangeliu. Jeho skutky odpovídají povaze moci, jakou může někdo disponovat pouze z moci Boží.

Bůh Otec svědčí o Ježíši tím, že se přiznává k Ježíšově dílu a propůjčuje mu moc a posílá jej (J 3:27-36). Otec o něm svědčil (J 5:36-37) minulý čas odkazuje na hlas, který promluvil z nebes u Ježíšova křtu, v Janově evangeliu však o něm není zmínka, ovšem evangelista již předpokládal dřívější znalost synoptiků, proto odkazuje na skutečnost, která je zřetelná z kontextu.

Ježíš používá příkladu Jana Křtitele, který židům (ke kterým se v této perikopě obrací, jako ke svým odpůrcům) nevadil, zdůrazňuje, že se chtěli radovat pod světlem lampy, či svíce, kterou byl Jan (čili to, co Jan kázal jim nebylo cizí, ba naopak). Svědectví, které nese Ježíš je ale jiné, větší a mocnější. Kdybychom zůstali u porovnání Jana k svíci, Ježíš pak musí být sluncem, ne jen jeho náhražkou. Z tohoto je však také patrné, že i svíce, nedokonalé, pomíjivé a dočasné světlo je důležité a nutné po dobu nepřítomnosti světla pravého, neboť i ono je světlem. V závěru této řeči Ježíš říká, že židé nechtějí přijít (ne že by nerozuměli, nebo

⁶⁰ J 5:35

nemohli). Podstatné je také to, že zdůrazňuje, že v Ježíšově světle je život, který nelze nalézt nikde jinde, ba dokonce ani v písmech⁶¹, pokud v nich nenalézají, či nenalzáme Krista. Právě tomuto poznání mají sloužit svědkové, o nichž byla řeč.

Z pohledu výpovědí o světle tato perikopa přináší poznání a tom, že nejen Ježíš je zdrojem světla, ale může jím být v podstatě kdokoli, kdo jej zvěstuje. Důkazy o světle Ježíšově podává sám Ježíš a jeho skutky, Bůh Otec a ti, kdo na světlo Ježíšovo, respektive Boží poukazují a věří v něj.

2.5 Ježíš kráčí po moři

- 16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν
17 καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καφαρναούμ.
καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει καὶ οὐπω ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,
18 ἢ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διεγείρετο.
19 ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίου εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα θεωροῦσιν τὸν
Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον,
καὶ ἐφοβήθησαν.
20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.
21 ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ
τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπήγον.

Pracovní překlad:

16. Když pak nastal večer, sestoupili jeho učedníci k moři.
17. Nastoupili na loď a pluli přes moře do Kafarnaum. A nastala **tma**, ale Ježíš k nim ještě nepřišel.
18. Moře se vzedmulo, protože vál silný vítr.
19. Když veslovali asi pětadvacet nebo třicet stádií, uviděli Ježíše kterak kráčí po moři a blíží se k lodi, a lekli se.
20. On jim však řekl: „Já jsem“ nelekejte se.
21. Chtěli jej tedy vzít na loď a ihned se loď ocitla na břehu, kam pluli.

⁶¹ zřejmě má na mysli Tóru, ale myslím si, že tento výrok je tak nadčasový, že do písem můžeme zahrnout celý dnešní novozákonní kánon.

Tato perikopa je variantou utišení bouře u synoptiků (Mk 6:45-51 a Mt 14:22-23). Všechny tři perikopy mají několik společných prvků: událost se odehrává po nasycení pěti tisíců, Ježíš posílá učedníky samotné napřed, nastane bouře a Ježíš kráčí po moři a učedníci se leknou, když Ježíše spatří. Rozdíl je v tom, že Jan nahrazuje zmínku o utichlé bouři komentářem o lodi, která se zázračně ocitá na druhém břehu, ovšem Ježíš na loď nevstupuje i když si to učedníci přejí. Matouš navíc přidává příběh o Petrovi, který jde vstříc Ježíši po moři.

Někteří komentátoři⁶² vykládají Ježíšovu chůzi po moři tak, že řecké *epi tes thalasses* (v. 19) znamená také kráčet po břehu. Vzdálenost, kterou urazili učedníci na lodi, jak uvádí Jan, více méně odpovídá vzdálenosti, jakou mají oba břehy od sebe, takže Ježíš de facto mohl kráčet po břehu a učedníkům to na rozbouřeném moři mohlo připadat jako že kráčí po moři. Takové vysvětlení ale irelevantní, poněvadž toto není nosnou konstrukcí příběhu a důvěryhodnost jakéhokoli zázraku popsaného v Písmu není založena na možnosti vyložit jej přirozeně, navíc se tímto snižuje působivost takového příběhu (zázrak má vždy podpořit a umocnit příběh, poukázat na Božskou moc, která je v takovém okamžiku přítomna).

Nosným faktorem, který hraje roli i ve vztahu světla a tmy, jako zápasu dobra se zlem je ta skutečnost, že nepřítomnost, nebo naopak přítomnost Ježíše se významně projevuje. Tma reprezentuje moci temnoty, které ovládají loď a zmítají také s životy, pocity a vírou učedníků. Pouhá přítomnost Ježíše vše uklidní. Když učedníci Ježíše spatří, lekají se, neboť jsou pod vlivem temnoty a strachu. Ježíš jim říká „nebojte se“ ale také „Já jsem“, poukazuje na velikou moc, která je mu svěřena Bohem Otcem, moc ovládat živly, má moc nad životem a smrtí. Učedníci, ale především čtenáři jsou znovu poučeni a umocněni o božskosti Ježíšově.

2.6 Spor o Ježíšův původ

- 12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς λέγων· ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.
- 13 εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.
- 14 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· κὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι ἢ ποῦ ὑπάγω.
- 15 ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα.
- 16 καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἢ ἐμὴ ἀληθινή ἐστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ.
- 17 καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν.
- 18 ἐγὼ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἑμαυτοῦ καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.
- 19 ἔλεγον οὖν αὐτῷ· ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἂν ἤδειτε.
- 20 Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ διδασκῶν ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Pracovní překlad:

12. Opět k ním promluvil Ježíš řka: „Já jsem **světlo** světa, kdo mě následuje, nebude⁶³ chodit ve tmě, ale bude mít **světlo** života.“
13. Řekli mu (na to) Farizeové: „Ty svědčíš sám o sobě, tvé svědectví není pravé“
14. Odpověděl jim Ježíš řka: „I když já svědčím sám o sobě, mé svědectví je pravé, protože vím odkud jsem přišel a kam jdu, vy ale nevíte odkud přicházím a kam jdu“
15. Vy podle těla soudíte, já nesoudím nikoho.
16. A jestliže já někoho soudím, soud můj je pravdivý, protože nejsem sám (kdo soudí), ale já a ten, který mě poslal.
17. A ve vašem zákoně je napsáno, že svědectví dvou je pravé.
18. Já svědčím o sobě, a svědčí o mě i ten, který mě poslal, Otec.
19. Zeptali se ho: „Kdo je tvůj otec?“ Ježíš odpověděl: „Neznáte mě ani Otce mého: kdybyste znali mě, i mého Otce byste znali“
20. Tato slova pronesl v síni pokladnic, když učil v chrámu, a nikdo ho nezajal, protože ještě nepřišla jeho hodina.

⁶² Bercley, vol. I, str. 208

⁶³ V řečtině dvojitý zápor, který je v češtině gramaticky nepřipustný, ale autor chce zde vyjádřit naprostou negaci, tzn. Kdokoli splní předpoklad následování, nemůže chodit ve tmě.

Motiv svědectví se u Jana opakuje mnohokrát a téměř v každé kapitole⁶⁴. Ježíš je už podruhé nařčen, že svědčí sám o sobě a že tedy jeho svědectví není pravé. Poprvé to bylo po zázračném uzdravení u rybníka Bethesda, kdy toto uzdravení a okolnosti slouží jako důkaz jeho božskosti⁶⁵. Po tomto uzdravení se rozvine dialog, či spíše Ježíšův monolog jednak o soudu a jednak o pravosti svědectví, zároveň je to okamžik, od kdy jej židé touží zabít⁶⁶. Kap. osmá má podobný průběh, pře se rozhoří po Ježíšově odpuštění cizoložnici⁶⁷ (tento příběh umocňuje předchozí Ježíšovu řeč v kap. 7, kde káže v chrámu, kam přichází inkognito⁶⁸). Poté co je Ježíš v přímé konfrontaci s farizeji, objevují se znovu oba motivy, jak soudu, tak svědectví. Zde však sám Ježíš poprvé prohlašuje, že je světlem⁶⁹ a to ne ledajakým, ale světlem světa⁷⁰, světlem bez kterého není možný život. Kdo tedy následuje toto nejvyšší dobro, nikdy nemůže a nebude chodit ve tmě, která představuje opak, tedy smrt⁷¹. Na tomto místě je použit zdvojený zápor, který indikuje naprostou negaci. Ten, kdo pak

⁶⁴ Počet výskytu slova svědectví, svědčit v jednotlivých kapitolách Evangelia: kap.1 pětkrát, kap.2 jednou, kap.3 pětkrát, kap. 4 jednou, kap. 5 devět, kap. 7 jednou, kap. 8 sedm, kap. 10 jednou, kap. 18 dvakrát, kap. 19 jednou, kap 21 dvakrát.

⁶⁵ Ježíš nejen, že uzdravuje člověka, ale činí tak v sobotu a odpouští hříchy, staví se tak naroveň Bohu.

⁶⁶ Jan 5:18

⁶⁷ Ovšem perikopa Ježíš a cizoložnice se nevyskytuje v některých rukopisech

⁶⁸ jednak obvinil farizeje z toho, že nedodržují zákon a jednak jej mnozí začali následovat jako Mesiáše. Vrcholným bodem řeči v chrámu jsou verše 37 a 38, citace Iz 58:11

⁶⁹ děje se tak později v evangeliu ještě dvakrát: Jan 9: 15 a 12:46.

⁷⁰ znovu paralela na prolog (světlo, které osvětluje každého člověka přicházejícího na svět..), potažmo na následující výroky o světle.

⁷¹ podobně i argument J 8: 36, 51

jde v Ježíšových šlépějích, bude mít sám světlo života, nebude pouze příjemcem, ale i nositelem světla⁷².

Zde vidíme návaznost na předchozí výroky, ale také rozvinutí myšlenky o světle, která se vztahuje už nejen na Ježíše samotného, ale je směřována na každého jednotlivce, čtenáře a věřícího. Toto Ježíšovo vyznání muselo farizeje velmi provokovat, poněvadž souvislosti ve Starém Zákoně jsou velmi jednoznačné, vypovídají o Božskosti a mesiášství⁷³, s čímž se nemohli smířit při pohledu na Ježíše.

Argument farizeů se vrací k pravidlu o dvou svědcích⁷⁴, ale Ježíš oponuje tím, že neznají jeho původ ani poslání („nevíte odkud přicházím a kam jdu“) – nejsou si vědomi jak úzce je spjat s Hospodinem a také se mýjí představy o poslání Mesiášově (není tím, koho farizeové čekali, podrývá jejich autoritu apod.). Tato hádka kulminuje Ježíšovým nařčením farizeů, že neznají ani Hospodina⁷⁵, jehož slovem se snaží oponovat a jehož vůli mají zvěstovat lidu. Ježíš staví do kontrastu svůj soud, který ospravedlňuje a soud farizeů, který odsuzuje (cizoložnice), svoji moc, která umí odpouštět a dávat život, v protikladu k moci a touze farizeů, kteří přivedli cizoložnici na popravu a snaží se připravit o život i Ježíše. Tyto soudy se liší v tom, že člověk může soudit jen podle znalostí, které mu jsou dostupné. Takový soud je nedokonalý a špatný. Ježíš, pokud soudí, soudí se znalostí všech věcí, znalostí, jaká patří pouze Bohu, proto jeho soud je platný a spravedlivý. Celý argument dále pokračuje a je rozvíjen i v jiných aspektech, jeho podstata a struktura je však podobná. Spor končí opět nesmiřitelným rozdělením na dva tábory, které

⁷² vyvstává zda paralela s Janem Křtitelem, který byl „svící zářící“

⁷³ Ž 27:1, Iza 60:19, Job 29:3, Mich. 7:8

⁷⁴ Dt 19:15

⁷⁵ podobně J8: 55

byly zřejmé od začátku, tedy na Ježíše a jeho odpůrce, kteří mu usilují o život, přičemž by, jako duchovní vůdci měli vést lid k „pravému světlu“.

Ježíš v této perikopě vyznává své poslání a podstatu „Já jsem světlo světa“, vyznává a obhajuje své božství. Po vzoru Jana Křtitele, také ostatní věřící mohou být nositeli tohoto světla, jako ti, kteří mají světlo života. Poprvé se v této perikopě (v.21) objevuje motiv Ježíšova odchodu, předzvěst ukřižování. Dále také navazuje na motiv rozdělení, soudu⁷⁶.

2.7 Uzdravení slepého

- 1 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.
- 2 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· ῥαββί, τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ;
- 3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὔτε οὗτος ἡμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῆ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ.
- 4 ἡμᾶς δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νῦν ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.
- 5 ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾶ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.
- 6 ταῦτα εἰπὼν ἐπτυσεν χαμαὶ καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος καὶ ἐπέχρισεν αὐτοῦ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
- 7 καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὕπαγε νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ (ὃ ἐρμηνεύεται ἀπεσταλμένος). ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο καὶ ἤλθεν βλέπων.

Pracovní překlad:

1. Když šel kolem, uviděl člověka slepého od narození.
2. I zeptali se ho učedníci jeho řka: „kdo zhřešil, on, nebo jeho rodiče, že se narodil slepý?“
3. Ježíš odvětil: „ani on nezhřešil, ani jeho rodiče, ale (stalo se mu to) aby byly zjeveny skutky Boží na něm.“
4. My musíme činit skutky toho, který mě poslal, **dokud je den**. Přichází **noc**, kdy nikdo nebude moci konat.
5. Dokud jsem na světě, jsem **světlo** světa.
6. Když to řekl, plívl na zem, udělal bláto z plivance a rozetřel bláto na oči,
7. a řekl mu: „jdi, umyj se v rybníku Siloe (což se překládá poslaný). Odešel tedy, umyl se, a když se vrátil, viděl.

⁷⁶ v. 23: „vy jste zdola, já jsem shůry“

- 35 Ἦκουσεν Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω καὶ εὐρῶν αὐτὸν εἶπεν· σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
- 36 ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;
- 37 εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἑώρακας αὐτὸν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν.
- 38 ὁ δὲ ἔφη· πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.
- 39 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.
- 40 ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες καὶ εἶπον αὐτῷ· μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν;
- 41 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι βλέπομεν, ἡ ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Pracovní překlad:

35. Dozvěděl se Ježíš, že ho vyhodili ven, vyhledal ho a řekl mu: „Věříš syna člověka?“
36. Odpověděl mu a pravil: „A kdo to je, Pane, abych v něj uvěřil?“
37. Odvětil mu Ježíš: „Vždyť jsi ho vidě, no, je to ten co s tebou mluví“
38. A on řekl: „Věřím, Pane“ a poklonil se mu.
39. I řekl Ježíš: „Přišel jsem na tento svět k soudu, aby ti, co nevidí prozřeli, a ti co vidí se stali slepí.
40. Uslyšeli to (někteří) z farizejů, co tam byli a řekli mu: „Jsme snad také slepí?“
41. Řekl jim Ježíš: „Kdybyste byli slepí, neměli byst hřích. Nyní však říkáte, že vidíte, a tak hřích váš zůstává“

Tato kapitola pokračuje a umocňuje spor vedený Ježíšem a jeho odpůrci (spojení světlo světa již zaznělo v 12. verši kap. 8), názorným příkladem nezávislého svědka, kterým je zrakově postižený muž, jenž se stává dalším svědkem v této, tak říkajíc, kauze. Ačkoli zde nalézáme pouze jeden výskyt slova světlo, celá kapitola je prostoupena dualitou světla a tmy, zápasem mezi těmi, kdo prozřeli a těmi, kdo jsou slepí. To platí jednak na úrovni přirozeného zraku, ale neméně také v přeneseném slova smyslu. Pro stručnost jsem zvolil překlad alespoň počátku a konce celého příběhu, protože nejdůležitější shrnují celý obsah. V Janově evangeliu víc než kde jinde v Novém Zákoně platí, že nejde vyložit pouze jeden verš, ale právě kontext je velmi důležitý.

Ježíš potkává člověka slepého od narození a učedníci pátrají po příčině jeho nemoci⁷⁷, Ježíš takovéto přemýšlení ale odmítá, nespekuluje, naopak vybízí k vykonávání vůle, skutků Hospodinových, ke kterým je povolán (a to nejen on sám, ale i učedníci⁷⁸), bez ohledu na okolnosti ke kterým vedla situace ve které je třeba zasáhnout. Ve verši 5. Ježíš upozorňuje, že jeho dny jsou sečteny, a oznamuje poslání, ke kterému byl povolán, znovu odhaluje svou jednotu s Otcem, když říká, že je světlem světa. Hned nato udělá bláto, kterým potírá oči slepému. Toto se protíví farizeům, protože jednak je sobota a jednak židé podle zákona nesmí pracovat s hlínou jako s uměleckým předmětem (stvořitelská práce náleží pouze Hospodinu). Ježíšův akt pracování s blátem vytváří dojem, že slepému člověku stvořil nové oči, stejně jako Hospodin stvořil Adama z hlíny. Uzdravený je podrobován mnoha otázkám a formuluje výroky o Ježíši, které postupně rozvíjejí jeho pohled na to, kým Ježíš ve skutečnosti je. Jeho vyznání se nejdříve omezuje na označení Ježíše pouze za člověka (v. 11), po konfrontaci s farizeji vyznává, že je to prorok (v. 17), dále pak (v. 31-33) ten, kdo ctí Boha a činí Jeho vůli, člověka od Boha, v konečné fázi vyznává Ježíše jako Syna člověka a Pána (v. 35-38). Velmi zajímavé jsou také výroky farizeů, kteří se velmi brání přiznat Ježíši jakoukoli spojitost s božstvím, ale čelí pak nepříjemným otázkám, které jim klade uzdravený. Na konec se vlastně mění role toho, kdo je učitelem a žákem (uzdravený poučuje farizeje o tom, že nikdo

⁷⁷ nemoc je ve Starém Zákoně často vnímána jako důsledek hříchu (např. Dt 5:9), ale nalzáme i příklady opačné (např. příběh Joba)

⁷⁸ Množné číslo slovesa muset ve verši 4.

nemůže učinit takový zázrak, aniž by byl nositelem Boží vůle⁷⁹), mění se také role slepců a těch, kdo vidí, když Ježíš sděluje své poslání ve verši 39.

Perikopa uzdravení slepého je uvedena Ježíšovým vyznáním a zakončena vyznáním uzdraveného, který se klaní jako nejvyššímu, za to ti, kdo se prohlašují za vidoucí jsou slepí. Proto následuje kapitola o dobrém pastýři. Pokud jsou současní pastýři Izraele slepí, Syn Davidův vysvětluje, koho mají ovce následovat. Motiv, který tyto rozpravy spojuje s kap. první, je především motiv falešného světla (v.9), motiv nepřijetí vlastními (v. 10-11) a motiv Božích dětí (v. 12) který je zde reprezentován učedníky a těmi, kdo vyznávají Ježíše jako Pána a jsou pak nositeli světla (zvěstují Krista).

2.8 Vzkříšení Lazara

- 6 ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπω δύο ἡμέρας,
- 7 ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.
- 8 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;
- 9 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὐχὶ δώδεκα ὥραί εἰσιν τῆς ἡμέρας; εἴαν τις περιπατῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τοῦτου βλέπει·
- 10 εἴαν δέ τις περιπατῆ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.
- 11 Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.
- 12 εἶπαν οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτῷ· κύριε, εἰ κεκοίμηται σωθήσεται.
- 13 εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.
- 14 τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ· Λάζαρος ἀπέθανεν,
- 15 καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἦμην ἐκεῖ· ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.

Pracovní překlad:

6. Když tedy uslyšel, že je (Lazar) nemocen, zůstal ještě dva dny na místě, kde byl.
7. Teprve potom řekl učedníkům: „Pojďme opět do Judska.“

⁷⁹ Na zatvrzelosti a předpojatosti farizeů je vidět, jak zázraky či cokoli jiného nemají naprosto žádnou účinnost, pokud je někdo, řečeno rétorikou evangelisty, pod vlivem tmy.

8. Učedníci mu řekli: „Teď tě chtěli židé kamenovat a znovu tam jdeš?“
9. Ježíš odpověděl: „Copak nemá den dvanáct hodin? Chodí-li kdo ve dne, neklopýtá, protože vidí **světlo** tohoto světa.“
10. „Jestliže někdo chodí v noci, klopýtá, poněvadž v něm není **světlo**.“
11. Toto řekl a potom jim pověděl: „Lazar, náš přítel usnul, ale jdu, abych jej probudil.“
12. Řekli mu učedníci: „Pane, jestliže spí, uzdraví se (bude spasen, zachráněn).“
13. Ježíš však mluvil o jeho smrti, oni si však mysleli, že mluví o přirozeném spánku.
14. Tehdy jim řekl Ježíš otevřeně: „Lazar zemřel.“
15. „Ale mám radost, že jsem tam nebyl, kvůli vám, **abyste uvěřili**. Pojďme k němu.“

Perikopa Vzkříšení Lazara má podobné prvky jako uzdravení slepého. Obě perikopy následují po rozpravě s Ježíšovými odpůrci, slouží jako důkaz Ježíšových slov, která vyznávají jeho Božství (Ježíš se prohlašuje za Syna Božího v prvním případě a v druhém za samotného Boha⁸⁰). Podobný je i důvod nemoci, v prvním případě zde dokonce smrti. Stejně jak je postupně rozvíjející Ježíšův přívlastek, adekvátně k tomu je popsán zázrak, který nemá nikoho nechat na pochybách o pravosti Ježíšových slov vypovídajících o jeho osobě, vztahu k božství. Ježíš jako Syn Boží stvoří oči, které nikdy neviděly, Ježíš jako Bůh křísí mrtvé. V obou případech je uvedena jako příčina souvislost s Božským, zejména je to zjevení Božích skutků a slávy Boží⁸¹. Dalším styčným bodem těchto dvou perikop je důsledek, k němuž má zázrak uzdravení a vzkříšení vést, víra⁸².

Přístupme tedy k samotné perikopě a její struktuře. Úvod slouží pro zasvěcení do okolností děje: Lazar je jedním s blízkých z Ježíšova okruhu („Pane, ten, kterého máš rád je nemocen“). Tento důraz lásky Ježíšovy je dále posílen ještě

⁸⁰ kap. 10:33

⁸¹ kap. 9:3 a kap. 11:4

⁸² Tak čteme v 9. kap. 36 a 11. kap. 15.

v následujícím verši⁸³. Ježíš otálí se záchranou, ale předem oznamuje svůj záměr. Čeká až Lazar zemře a až nikdo nebude pochybovat o jeho skutečném skonu⁸⁴. Důkazem Ježíšovy náklonnosti k svým věrným je fakt, že jde do oblasti, kde mu otevřeně ukládají o život jeho odpůrci⁸⁵.

Evangelista zde opět operuje s vícevrstvámi významy světla, jednak je to doslovný význam slunečního svitu a jednak metaforický. Ježíšova rétorická otázka „což nemá den dvanáct hodin?“ v souvislosti s tím, že Ježíši je ukládáno o život může znamenat na jedné straně fakt, že má dostatek času k tomu, aby Lazara zachránil, na druhé straně pak lze tento výrok chápat v tom smyslu, že stejně tak, jako den má dvanáct hodin, kdy toto je vyměřený čas shůry, který je určen jednomu dni, i Ježíš má určený čas, který má strávit před svou smrtí a není možné jej zabít, či jinak mu ublížit před tím, než nastane „hodina“. Podobně i na jiných místech, kde farizeové vyslovují myšlenku ohledně Ježíšova usmrcení Ježíš záhadně uniká jejich záměru. Ježíš zná svůj čas, a je si vědom co má vykonat a kdy, je přece sjednocen s Otcem. Následující výrok ve verši 9. „Kdo chodí ve dne..“ lze chápat tím způsobem, že neklopýtá, poněvadž svítí slunce a je vidět na cestu, ale tké metaforicky, protože je to Ježíš, kdo je „světlo světa“, proto kdo chodí v jeho světle, nemůže klopýtnout. Následující verš 10. naopak nelze vyložit přirozeně. Není to přirozená temnota, kterou poskytuje noc, ale je to temnota vycházející z absence světla u toho, kdo kráčí, proto musí nutně klopýtnout. Tyto výroky o dni a noci jsou v samotném příběhu o vzkříšení Lazara směřovány na adresu farizeů, kteří ještě nedostanou příležitost Ježíše zatknout a jsou předzvěstí Ježíšova triumfu. Podobný

⁸³ Kap. 11:5

⁸⁴ Kap. 11:17 Lazar je mrtev 4 dny, když Ježíš přichází.

⁸⁵ Kap. 11:8

příběh o vzkříšení nalézáme také u synoptiků⁸⁶. Toto vzkříšení má pak přímou souvislost s následnými spekulacemi o nepokojích⁸⁷ a je jednou z hlavních příčin, proč Ježíše nakonec chtějí popravit.

Ježíš zde připravuje půdu pro svůj odchod, objevuje se zde motiv cesty, která je osvětlena světlem, což bude později ještě více umocněno v kap. 12, kde Ježíš předpovídá svoje utrpení a zdůrazňuje „neustávejte na cestě“⁸⁸. Spojitost s předchozími zmínkami o světle, zejména pak s prologem je taktéž velmi zřetelná. Ježíš je světlem světa a světlem lidí, toto světlo trvá, ve tmě svítí a tma jej nepohlcuje, ani tma hrobu, ze kterého Lazar vychází. Ježíšova moc jde až za hrob, je ztělesněním života, nejen pozemského, ale věčného.

2.9 Prázdný hrob

1 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις

Pracovní překlad:

1. První den po sobotě šla Marie Magdaléna zrána, když ještě byla **tma**, k hrobu a spatřila kámen odvalený od hrobu.

Příběh o Máří Magdaléně, která jako první přichází k hrobu nemá přímou souvislost s pojmy světlo a tma, jak je s nimi zacházeno v celém evangeliu. Zde jde o prosté určení doby, či času, kdy Marie k hrobu přichází. K Ježíši jí váže silné pouto a je jednou z jeho nejvěrnějších následovníků. Spíš bychom se zde měli zamyslet nad

⁸⁶ Vzkříšení dcery Jaira Mt 9:18-26, Mk 5:21-43, Lk 8:40-56 a vzkříšení syna vdovy Lk 7:11-16, v obou případech s tím rozdílem, že Ježíš odchází k zemřelým ihned po jejich smrti.

⁸⁷ J 11:47-50

⁸⁸ J 12:35

tím, kde jsou učedníci, kteří byli tak dlouho připravováni akt Ježíšova vzkříšení. Linie, která tento příběh spojuje s výroky o světle a tmě je spíše na rovině příběhu jako takového než návaznosti pojmu světla či tmy. Je to skutečnost, že Ježíš definitivně vítězí nad smrtí i temnotou, jak vlastně předpověděl např. vzkříšením Lazara.

2.10 Závěry

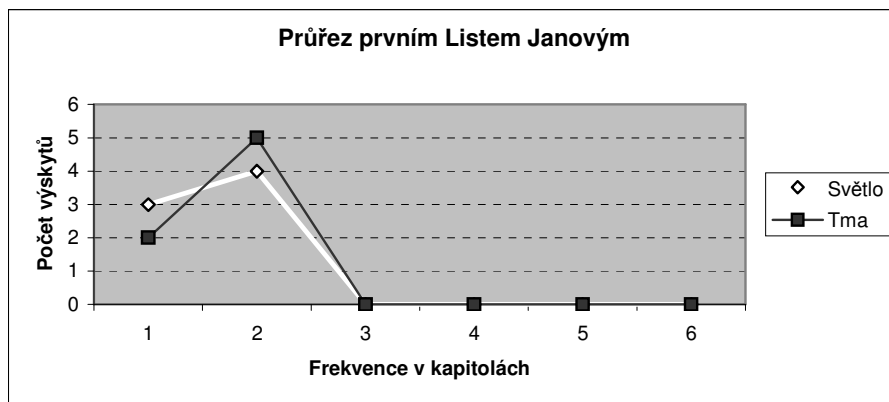
Z pohledu pojmů světlo a tma se v Evangeliu Jana jedná se o to, kým je Ježíš je. Toto poznání je postupně rozvíjející, vidíme to z výpovědí zúčastněných: vypravěč, kterého nazýváme tradičně Jan, evangelista, vypovídá zejména v prologu a předjímá všechna důležitá témata, která se pak opakují v různých variacích v celém evangeliu. Jan klade velký důraz na božství Ježíšovo. Používá k tomu silných pojmů, jako jsou Slovo, světlo, pravda, Syn. Dalším vypovídajícím je Jan Křtitel, který Ježíše označuje za „toho, kterého vy neznáte“ a také jako „beránka Božího“ při aktu křtu a také jako ženicha⁸⁹. Nikodém jej nazývá „učitelem poslaným od Boha“, samařská žena jej označí jako Mesiáše, v neposlední řadě jej Petr nazývá „Svatým Božím“⁹⁰, uzdravený slepec nakonec vyznává Ježíše jako Pána a klaní se mu jako Hospodinu. Ježíš sám sebe nazývá nejčastěji jako „Syn“, nebo „poslaný od Boha“, jako světlo, s různými přívlastky, jako chléb, jako dveře, apod., vždy jsou tato přirovnání spojená s božstvím. Evangelium jako celek sleduje paradigma Ježíš - syn člověka, syn Davidův, syn Boží. Pojmy světlo a tma podporují toto postupné odhalování Ježíšovy identity, což je dobře patrné např. v kap. 9, kde Ježíš uzdravuje

⁸⁹ J 3:29

⁹⁰ 6:69

slepého od narození, pozorujeme tuto strukturu postupného odhalení Ježíšovy Božské podstaty. a to nejen ve výpovědích svědků či uzdravených, ale i ve výpovědích a skutečích Ježíšových.

3 První list Janův

Z grafu je patrné, že Jan navazuje na pojmy světlo a tma v začátku svého dopisu a podobně jako v evangeliu se k těmto tématům v závěru nevrací. Zde ovšem už nepátrá po identitě Ježíše Krista, nedokazuje ani nezpochybňuje jeho Božství, bere toto za samozřejmost, která byla dostatečně rozvedena v evangeliu. Neopouští však napětí, které mezi tmou a světlem trvá.

Samotný list je uveden podobně jako evangelium jakýmsi prologem, vstupním slovem, které má také stejné prvky. Jan pracuje s pojmy počátek⁹¹, slovo⁹², život, Otec a Syn. Vděčně se též chopí pojmů světlo a tma, tento zápas pak demonstruje na praktickém životě církve. Ve čtvrtém verši první kapitoly také najdeme důvod sepsání tohoto listu, který Jan spatřuje v radosti, která pramení ze společenství s Kristem a v církvi mezi věřícími navzájem. Účelem je povzbuzení a

⁹¹ Clark, str. 9

budování komunity církve, která je v té době pod tlakem, ale také varování před, řekněme, „falešným světlem“, proudy, které se zdají být křesťanské, ale ve skutečnosti nesou falešné učení, a tak Jan tímto listem církev také vyučuje a varuje. Z celého listu je patrný mocný důraz na lásku, jednak Kristovu a jednak mezi věřícími.

3.1 Jsme povoláni do světla (a)

- 5 Καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἀγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστὶν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία.
- 6 Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκοτέι περιπατοῦμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν·
- 7 ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦμεν ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.
- 8 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.
- 9 ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστιν καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάρσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.
- 10 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Pracovní překlad:

5. A toto je poselství (zvěst), kterou jsme od něho slyšeli a kterou zvěstujeme vám, že Bůh je **světlo** a **tmý** v něm není naprosto žádné.
6. Jestliže říkáme, že s ním máme společenství a v **temnotě** chodíme, lžeme a nečiníme pravdu.
7. Jestliže pak ve **světle** chodíme jako on je ve **světle**, společenství máme mezi sebou navzájem, a krev Ježíše Krista Syna jeho očisťuje nás od všech hříchů.
8. Jestliže říkáme, že hřichu nemáme, sami sebe klameme a pravdy v nás není.
9. Jestliže vyznáváme naše hřichy, věrný je a spravedlivý, aby nám odpustil hřichy a aby nás očistil od všech nepravostí.
10. Jestliže říkáme, že jsme nehřešili, lháme z něj činíme a slovo jeho v nás není.

Návaznost na evangelium je velmi dobře patrná už v úvodním verši této perikopy. Jan odkazuje na „zvěst“, tedy zvěst evangelia a shrnuje ji v několika

⁹² Clark str. 17

slovesch právě pomocí pojmů světlo a tma. Ujišťuje čtenáře o tom, že Bůh je ono světlo, nejvyšší dobro a není v něm nic temného, tudíž nic, co by bylo skryto. Pak tuto zvěst o Bohu, respektive Kristu, obrací směrem k věřícím a v duchu evangelia, kde Ježíš nabádal k nesení tohoto světla, setrvání na cestě, takto vyzývá čtenáře. Nabádá je k zpytování sama sebe, zda také činí to, co říkají. K tomuto používá již zmíněného slovního obratu „chůze ve světle“ (J 11:9, 12:35), čili jakési následování života a světonázoru, který měl Ježíš. V osmém verši se poprvé Jan vypořádává s těmi, kdo mají tendenci povyšovat se nad ostatní tím, že hlásají svou bezhříšnost, tím ovšem popírají i Ježíšovu obět' (činí z Ježíše lháře). Klamou sami sebe, vlastně se staví do stejné pozice jako odpůrci Ježíšovi v evangeliu, kteří taktéž popírali svou hříšnou podstatu (J 8:31-59), popírají tím také strukturu světa, jak je znázorněna na grafu v odstavci 2.1, tedy nadvládu tmy nad člověkem a nutnost zásahu Božího pro jeho záchranu. V tomto duchu pokračuje i kapitola 2 – Ježíš umírá za hříchy celého světa (1J 2:2).

3.2 Jsme povoláni do světla (b)

- 7 Ἀγαπητοί, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν ἣν εἶχετε ἀπ' ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιὰ ἐστὶν ὁ λόγος ὃν ἠκούσατε.
8 πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὃ ἐστὶν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει.
9 Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι.
10 ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἐστίν·
11 ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ καὶ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

Pracovní překlad:

7. Milování⁹³, nepíší vám nové přikázání, ale přikázání staré, které jste měli od počátku. Staré přikázání je to slovo, které jste slyšeli⁹⁴.
8. Opět přikázání nové vám píší, které je pravé v něm i ve vás, že **tma** již pomíjí a **světlo** pravé nyní **svítí**.
9. Kdo tvrdí, že ve **světle** je (přebývá) a bratra svého nenávidí dlí ve **tmě** až dosud.
10. Kdo miluje bližního svého, ve **světle** zůstává a pohoršení v něm není.
11. Kdo pak nenávidí bratra svého, ve **tmě** je, a v **temnotě** chodí, a neví kam jde, neboť **tma** zaslepila jeho oči.

Jan pokračuje ve svém záměru usměrňování věřících ke Kristu, za tímto účelem používá pojmu přikázání⁹⁵, které rozděluje na nové a staré. Starý přikázání je spojeno analogií se slovem, nejspíš odkazuje na evangelium, či slova Ježíšova. Není ale jasné která slova jsou tímto výrokem myšlena. Toto lze interpretovat i tak, že odkazuje na následování Slova, čili osoby Ježíše Krista, věčného Loga, které bylo na počátku u stvoření (snad navazuje na 1J 1:1 – Slovo života). Následující verš 8. je také zastřen mnohými nejasnostmi, které lze interpretovat více způsoby⁹⁶. Jednak je tato věta uvedena příslovcem „opět“ – které budí dojem, že již jednou bylo vysloveno nové přikázání, ovšem není tomu tak. Toto by se dalo vyřešit tím, že měl na mysli, že opět dává přikázání, ovšem tentokrát nové. Problém je také v tom, že ono přikázání nevyslovuje, pouze konstatuje jeho pravost a účinnost, či naplnění v Kristu i ve věřících. Konkretizace přikázání zřejmě přichází v druhé části této věty, „tma již pomíjí a světlo pravé nyní svítí“ což ale také nejeví klasické známky přikázání, tato věta má spíše charakter výpovědi o dané skutečnosti. V kontextu

⁹³ různocnění: *αδελφοι* (bratří)

⁹⁴ varianta doplněna o: *απ αρχης* (od počátku)

⁹⁵ zřejmě paralela k desateru

⁹⁶ Clark str. 59-64

výroků o světle a tmě bychom to mohli chápat jako odkaz na vzkříšení Ježíšovo, kdy Máří Magdaléna přichází ke hrobu za úsvitu, tedy v době, kdy tma pomíjí, a světlo již svítí. Je to rozbřesk naděje vítězství světla nad tmou, života nad smrtí atd.. Pokud bychom přijali tuto spojitost, pak přikázání, které dává Jan, je setrvat v naději vzkříšení, jednoty a společenství s Kristem. V devátém až jedenáctém verši Jan poukazuje na to, jak se tato přikázání projevují v praktickém životě, v jednotě a lásce k bližním a k Bohu. Opět se vrací k zápasu mezi světlem a tmou, nenávistí a láskou, myšlenkově se vrací k struktuře světa, připomíná, že přestože jsou věřící osvíceni Kristem, přesto je svět pod nadvládou tmy a proto je potřeba, aby každý vedl dennodenně tento zápas a nenechal se tmou pohltnout⁹⁷.

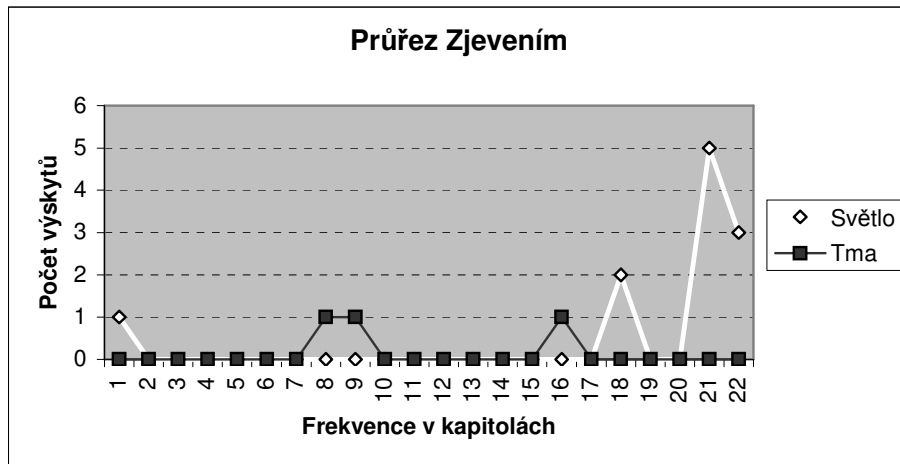
3.3 Závěry

Stejně jako v Evangelium, i zde Jan klade důraz na dualitu, zápas dobra se zlem, hříchu a odpuštění, lži a pravdy, temnoty a světla, lásky a nenávisti⁹⁸. Podobně jako se Ježíš vypořádává se svými protivníky, analogicky se každý věřící má vypořádat sám se sebou, vést svůj vlastní zápas s temnotou a uvádět v soulad svůj život se svým vyznáním, chodit ve světle.

⁹⁷ Používá slovesa chodit, což naznačuje soustavnou činnost.

⁹⁸ poslední dvojice se objevuje až v kap. 2

4 Zjevení Janovo

Struktura rozmístění pojmů světla a tmy je ve Zjevení naprosto odlišná. Zatímco v evangeliu a prvním listu tyto pojmy tvořily jakousi dualitu, soupeřily spolu, vyskytovaly se současně ve stejných perikopách, zde je tomu přímo naopak. Sice dualitu tvoří, ale zcela jinak (neprolínají se). Odpovídá tomu i charakter této knihy, která nejdříve popisuje nadvládu tmy a na konci triumfální vítězství Kristovo.

4.1 Povolání Jana

- 12 *Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ, καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσαῖς*
- 13 *καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἷον ἀνθρώπου ἐνδεδυμένον ποδήρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσαῖν.*
- 14 *ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἔριον λευκόν ὡς χιῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρρὸς*
- 15 *καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένης καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν,*
- 16 *καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτὰ καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.*

Pracovní překlad:

12. Obrátil jsem se, abych viděl ten hlas, co se mnou mluvil, uviděl jsem sedm zlatých svícňů,
13. a uprostřed sedmi svícňů (něco jako) jakoby Syn člověka, oblečený do roucha dlouhého až na zem, a opásaného na prsou zlatým pásem.
14. Jeho hlava a vlasy bílé jako sněhobílá vlna, a jeho oči byly jako plamen ohně.

15. A nohy jeho jak v peci přetavená mosaz, a jeho hlas jako zvuk velkého množství vody.

16. A v pravici držel sedm hvězd, a z jeho úst vycházel obousečný meč, jeho vzhled jako když slunce **září** ve své plné síle.

Toto je popis Krista, který povolává Jana k sepsání knihy o triumfu světla nad tmou. Pomocí obrazů jsou zde popsány atributy božství Ježíše Krista. Pojem Syn boží vlastně indikuje příbuzenský vztah, syn je také dědicem a v podstatě vlastníkem všeho, co má Otec. Další atributy souvisí se spravedlností, čistotou, ryzostí, stálostí, mocí apod. Pro nás je důležitý verš 16., kde je Ježíšův celkový vzhled přirovnán k slunci zářícímu v plné síle. Světlo, o kterém byla řeč v evangeliu a prvním listu bylo nazíráno především podle důsledků, které působilo. Toto světlo svítlo na cestu, osvětlovalo člověka atd. Zde je toto světlo odhaleno v plné síle, ne pouze zprostředkovaně. Toto světlo není ale ničující, ale laskavé a odhalující. Věci dále popsané se tedy nebudou týkat ani otázky po Ježíšově identitě, ani po každodenním zápasu člověka, jenž je zmítán mezi temnotou a světlem. Jan zde myšlenku světla posouvá až do krajnosti, do věcí budoucích a naděje, která je zvěstována v prvním listě se stává skutečností v podobě konečného vítězství světla nad tmou, kdy tma je s konečnou platností poražena, odstraněna.

4.2 Hrůzy šesti polnic a Hrůzy sedmi nádob

8:12 Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ, καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς

13 καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον εἶδον ἀνθρώπου ἐνδεδυσμένου ποδήρη καὶ περιεζωσμένου πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσᾶν.

9:1 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου

2 καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτώθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄηρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος.

Pracovní překlad:

12. Potom čtvrtý anděl zatroubil, a byla zasažena třetina slunce, a třetina měsíce, a třetina hvězd, takže jich třetina **potemněla** a den byl o třetinu **temnější** a noc stejně tak.

13. A viděl jsem a slyšel jsem jednoho anděla, jak středem nebe letí a volá mocným hlasem: „běda, běda, běda obyvatelům země až zatroubí polnice tří andělů, kteří ještě netroubili“

1. Potom pátý anděl zatroubil a viděl jsem padat hvězdu z nebe na zem, a byl mu dán klíč od studnice propasti.

2. A otevřel studnici propasti a vyšel dým jako z velké pece, a tím dýmem se **zatemnilo** slunce i ovzduší.

16:10 Καὶ ὁ πέμπτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἔμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου,

Pracovní překlad:

10. Pátý anděl vylil svou nádobu na trůn šelmy, a v jejím království nastala tma a lidé kousali své jazyky bolestí.

V této části Zjevení se často setkáváme s číslicí šest a sedm, která má velkou symboliku, mající svůj původ při stvoření v podobě šesti dnů. Sedmička pak představuje především plnost, dokonalost a dokončenost. Logicky nám pak vyvstává na mysl, že to, co je dokonale stvořeno v šesti dnech, musí být v šesti dnech zničeno. Po sedmi katastrofách je pak zničení dokonalé a postihuje všechny aspekty. Je zde patrná i cykličnost, s jakou se bědy opakují, tedy podobně jak v evangeliu, je tento obraz postupně rozvíjen. Proto se někteří badatelé domnívají že se zde mluví o jedné a téže katastrofě, která je nahlížena z různých pohledů.. Na jednu stranu toto zničení představuje velikou hrůzu pro člověka, jehož jediným místem k bytování je země, na druhou stranu zničení země je ale pozitivní věcí z pohledu přeorganizování světa, kdy vše co je z temnoty a pod její nadvládou je zničeno. Teď nastává okamžik, o kterém byla mnohokrát řeč, tedy, světlo slouží nejen ke spáse, ale i k soudu (zaznívá zde třikrát běda, zemi i těm, kdož na ní hledají své útočiště), který je vykonáván na zemi, která je sídlem a místem temnoty, dochází tak postupně k úplnému vítězství spravedlnosti.

4.3 Pád Babylóna

18:1 Μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα ἔξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ.

Pracovní překlad:

1. Potom jsem viděl jiného anděla jak sestupuje s velikou mocí z nebe, a země byla **ozářena** jehoslávou.

23 καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φάνη ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροὶ σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη,

Pracovní překlad:

23. a **světlo** svíce již nezasvitne v tobě, a hlas ženicha a nevěsty už v tobě nebude slyšen, tvou knížata vládli zemi, a tvé kouzelné nápoje mámily celé národy.

Pád Babylóna je poslední tečkou, kdy končí nadvláda tmy, tedy falešného světla, které pouze napodobuje světlo pravé. Tyto dvě světla zde stojí v protikladu. Babylón byl vždy obrazem neřesti a nepravosti, které bude navždy konec. Zde nalézáme již otevřeně vyslovenou radost nad zničením (v.20).

4.4 Kristovo vítězství nad antikristem a Nové nebe a nová země

19:12 οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ [ὡς] φλόξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον ὃ οὐδείς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός,

Pracovní překlad:

12. Jeho oči **plamen** ohně a na jeho hlavě množství korun, a měl napsané jméno a nezná je nikdo než on sám.

Jan se v tomto obraze vrací k úvodnímu popisu Ježíše, který je ovšem dále rozšířen. Zachována je tedy typická cykličnost, jak jsme ji pozorovali v Evangelium, ale i jinde v Janovských spisech. Také struktura postupně rozvíjejících obrazů je zachována (Ježíš má jméno, které nikdo nezná, kromě něj samotného). Plášť, který byl sněžně bílý, je nyní od krve, spravedlnost doznala zadostiučinění. I ostatní obrazy

se opakují (motiv meče, bílého roucha). Z tohoto vítězství má požitek celé stvoření (odkaz na ptactvo – verš 17).

21:10 *καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ*
11 *ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι.*

Pracovní překlad:

10. A vynesl mě v duchu na velikou a vysokou horu a ukázal mi svaté město Jeruzalém, jak sestupuje z nebe od Boha, **zářící** Božskou slávou, jeho jas jako nejdražší drahokam, jako jaspis o průzračnosti křišťálu.

21:23 *καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ, ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἄρνιον.*
24 *καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν,*

Pracovní překlad:

23. To město nepotřebuje ani slunce ani měsíc, aby v něm **svítilo**, neboť sláva Boží jej **osvěcuje** a jeho **světlem** je beránek Boží.
24. A národy budou žít díky **světlu** jeho, a králové země mu odevzdají svou slávu.

22:5 *καὶ νῦν οὐκ ἔσται ἔτι καὶ οὐκ ἔχουσιν χρείαν φωτὸς λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίσει ἐπ' αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.*

Pracovní překlad:

5. A noci tam už nebude a nebudou potřebovat světlo lampy ani světlo slunce, neboť Pán Bůh je osvěcuje a kralovat budou na věky věků.

Jan se ve Zjevení zabývá konečným vítězstvím světla nad tmou, vítězstvím Ježíše nad světem. Zjevení jako celek doplňuje nejen poselství evangelia, ale poselství Písma jako celku. V tomto prorockém vidění se naplní všechna zaslíbení, která dává Hospodin svému lidu. Jde tu o vysvobození nejen z nadvlády otroctví (Exodus), Římanů (doba Ježíše Krista), ale především z nadvlády hříchu a zla,

kterému je člověk vystavován den co den. Tyto vize nejen spojují celek Janova poselství, ale přesahují jeho rámec, jsou naplněním mnoha Starozákonních proroctví a sahají i do budoucnosti, která je tímto odhalena.

5 Závěr

Pro Jana je velmi typické postupné odhalování souvislostí, významů a důsledků ke kterým vedou. V evangeliu se zabývá především zkoumáním Ježíše a jeho identity, odhaluje jeho božství. V listu je toto božství pokládáno již za samozřejmou věc, kterou není třeba nijak blíže vysvětlovat, proto se soustřeďuje na jednotu věřícího s Kristem a vítězství každého jednotlivce v konkrétních životních situacích. Všude je tedy patrný zápas mezi těmito dvěma póly, světlem a tmou. V posledu ve všech oblastech vítězí světlo. Ve Zjevení je toto paradigma posunuto do absolutní roviny, kdy temnota a moci zla jsou definitivně zničeny, existuje pouze pravé světlo, jediné světlo a není třeba žádné náhražky (např. v podobě svíce). Mění se celá struktura světa jako takového, svět již není rozdělen na dvě polarity, existuje pouze jedno jediné, pravé dobro, které je k dispozici všem, nejen člověku, ale i zvířatům, je to jakýsi návrat do ráje, návrat do náruče Boží.

Seznam použité literatury:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 6. vyd.

Praha: Biblická společnost, 1992.

Greek- English New Testament: Nestle- Aland, eighth revise edition 1994, Deutsche Bibelgesellschaft, ISBN 3-438-05408-6

Bible Works for Windows, Windows 98/2000 Release, version 5.0.020w

CULPEPPER, r. Alan, Anatomy of the fourth gospel, A studu in Literáty Design, Fortress Press, Philadelphi, First paperback edition 1987, ISBN 0-8006-2068-2

WSTCOTT, B. F., St John: The authorised version with introduction and notes, London, 1896,

BARCLAY, William, The Gospel of John, Volume 1, The daily study bible series, Revise edition, The Westminster Press, Philadelphia, Third printing, 1977, ISBN 0-664-24104-2

BARCLAY, William, The Gospel of John, Volume 2, The daily study bible series, Revise edition, The Westminster Press, Philadelphia, Third printing, 1977, ISBN 0-664-24105-0

BARCLAY, William, The Revelation of John, Volume 2, The daily study bible series, Revise edition, The Westminster Press, Philadelphia, Third printing, 1977, ISBN 0-664-24116-6

CLARK, Gordon H., First John: a commentary, The Trinity Foundation, Sekond edition, Maryland, 1980, ISBN 0-940931-94x

MINEAR, Paul S., I saw a new Earth, an introduction to the vision of the Apocalypse, a complete new study and translation of the Book of Revelation, Corpus Books, Washington / Cleveland, 2005

STÖRIG, Hans Joachim, Malé dějiny filozofie, Zvon, třetí vydání, Praha 1993, ISBN 80-7113-053-3

POKORNÝ, Petr, Literární a teologický úvod do Nového Zákona, Vyšehrad 2003, ISBN 80-7021-052-4

PAVLÍNCOVA, Helena, a kol., Slovník: Judaismus Křesťanství Islám, Mladá fronta, 1994, ISBN 80-2040440-6

ELIADE, Mircea, Dějiny náboženského myšlení II, OIKOYMENH, Praha, 1996, ISBN 80-86005-19-4